

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

**Transformace socialistických stran ve Španělsku a
v Portugalsku ve stínu ekonomické krize**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. Petra Guasti, M. A., Ph.D. et Ph.D

Praha 2023

Bc. Kristýna Bányácká

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 29. dubna 2023

Bc. Kristýna Bányácská

Bibliografický záznam

BÁNYÁCSKÁ, Kristýna. *Transformace socialistických stran ve Španělsku a v Portugalsku ve stínu ekonomické krize*. Praha, 2023. 87 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce Doc. Petra Guasti, M. A., Ph.D. et Ph.D.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá transformací socialistických stran ve Španělsku a v Portugalsku. V této práci jsou analyzovány volební programy stran socialistických stran v období po ekonomické krizi. Cílem této diplomové práce bylo zjištění, jak se socialistické strany ve Španělsku a v Portugalsku transformovaly a jakým způsobem. Největší pozornost byla upřena na interní transformaci strany. V této práci je použita metoda kvalitativní obsahové analýzy a manuálního kódování volebních programů. Z výsledků této obsahové analýzy vyplývá, že nejvíce se strany zabývají ekonomickými tématy a již méně hodnotovými politikami, čímž byla potvrzena teorie Berman a Snegovaya (2019), které tvrdí, že pokud se levicová strana zabývá více ekonomickými tématy, má větší šanci na úspěch. Portugalská socialistická strana a španělská socialistická strana jsou v současnosti relevantními politickými silami v rámci politických systémů obou zemí a povedlo se jim překonat i vstup vyššího počtu nových i populistických stran. Výsledkem této práce je analýza a následná komparace volebních programů socialistických stran, hlubší poznání jejich postojů, strategií a stranické ideologie.

Abstract

This diploma thesis deals with the transformation of socialist parties in Western Europe – Spain and Portugal. This thesis aims to analyze the electoral programs of socialist parties in the shadow of an economic crisis. This diploma thesis aimed to discover how the socialist parties in Spain and Portugal transformed and how. The greatest attention focuses on the internal part of the transformation of socialist parties. This thesis used qualitative content analysis and manual coding on programs. The results of this interpretative content analysis show, that the parties mostly deal in their programs with economic issues and much less with identity politics, which tested the theory of Berman and Snegovaya (2019), which claims that, if a left-wing party deals with more economic issues in its program, it has a better chance at succeeding in a given political system. The Portuguese Socialist Party and the Spanish Socialist Party are currently relevant political forces within the political system and both managed to be part of the governments as well. They both also have managed to overcome the entry of a higher number of new populist parties. The result of this work is, therefore, the analysis and subsequent comparison of the election programs of both socialist parties, a deeper understanding of their positions, strategies, and party ideology.

Klíčová slova: socialistické strany, transformace socialistických stran, obsahová analýza, jižní Evropa, vliv ekonomické krize, socialismus

Keywords: socialist parties, the transformation of socialist parties, content analysis, Southern Europe, influence of economic crisis, socialism

Title

Transformation of Socialist Parties in Spain and Portugal in the Shadow of Economic Crisis

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí diplomové práce, doc. Petře Guasti, M. A., Ph. D. et Ph. D., která mi při psaní práce poskytla odborné vedení, zajímavé podněty a také cenné rady. Dále bych chtěla poděkovat svým rodičům a bratrovi, kteří mě při práci neustále podporovali a neposledně svým prarodičům, kteří mi byli vždy oporou.

OBSAH PRÁCE

ÚVOD.....	8
1. Teoretická část.....	11
1.1. Historický vývoj socialistických stran ve Španělsku a v Portugalsku.....	11
1.1.1. Historický vývoj Španělské socialistické dělnické strany (PSOE).....	11
1.1.2. Historický vývoj portugalské socialistické strany (PS).....	16
1.2. Ekonomická krize a její dopad na socialistické strany.....	19
1.3. Vliv posunu socialistických stran k ekonomickému neoliberalismu na politický úspěch socialistických stran.....	21
2. Metodologická část.....	23
2.1. Obsahová analýza.....	24
2.2. Operacionalizace, kódovací schéma.....	25
2.3. Technika sběru dat a jejich analýza, limity výzkumu.....	28
3. Analytická část.....	30
3.1. Analýza volebních programů strany PSOE.....	31
3.1.1. Volební program PSOE z roku 2011.....	31
3.1.2. Volební program PSOE z roku 2019.....	39
3.2.2. Analýza volebního programu PS z roku 2019.....	56
3.3. Analýza volebních programů PS a PSOE – komparace.....	64
3.3. Diskuze závěru analytické části.....	67
ZÁVĚR.....	73

ÚVOD

V roce 1928 dochází k největší ekonomické krizi v novodobé historii¹. Další takovou krizí, která byla podobného rozsahu, zažívá společnost v globálním měřítku od roku 2008. Tato krize kulminuje s krizí socialistických a sociálně demokratických politických subjektů v Evropě. Ideologie socialistických stran a sociálně demokratických stran se již dlouhodobě posouvá k politickému středu a taktéž k ekonomickému středu – uchylují se k ekonomickému neoliberalismu². Tato strategie fungovala těmto stranám pouze po určitou dobu, což lze vidět i na příkladu Třetí cesty Tonyho Blaira³, na SPD Gerharda Schrödera či na Nových demokratech Billa Clintona v USA. Tento moment posunu k neoliberalismu je pro transformaci socialistických a sociálně-demokratických stran klíčovým (Lisi, 2021; Berman, Snegovaya, 2019:8).

Po tomto ideologickém posunu do ekonomického i politického středu se mnoho voličů rozhodlo, že není důvod znovu levicové subjekty volit a upřednostnili jiné strany. Takto levice ztrácela hlavně v oblasti řešení ekonomické problematiky a soustředí se více na sociální problematiku, zejména tedy „identity politics“. Mezi výzkumníky převládá přesvědčení, že právě kvůli posunu do ekonomického středu a soustředěním se zejména na „*identity politics*“, sociálně-demokratické a socialistické strany zažívají úpadek (Berman, Snegovaya in Abou-Chadi, Mitterengger, Mude, 2021:22).

Levicovým subjektům se vytváří možnost, při níž mohou obnovit svou levicovost a apelovat zejména na ekonomická témata, tedy reagovat efektivně na důsledky ekonomické krize tím, že se znovu budou pevně zabývat ekonomickými problémy více, nežli sociálními a kulturními tématy. Tato témata jsou již „zabrána“ a jsou spojena zejména s populistickými politickými subjekty. Tyto subjekty kladou největší důraz na problematiku sociální a kulturní.

¹ Největší ekonomickou katastrofou v moderních dějinách byla světová hospodářská krize, která začala v roce 1929. Tento rok se označuje za selhání kapitalismu tzv. volné ruky trhu. Také bývá označována jako krize všech krizí (Pravec in ekonom.cz, 2022). Dostupné z: <https://ekonom.cz/c1-67018910-hospodarska-krize-v-roce-1929-srazil-a-kapitalismus-na-kolena>

² Ekonomický neoliberalismus je v současnosti považován za dominantní vsudy přítomnou hospodářsko-politickou agendu naší doby. Od 80. let 20. století se používání termínu neoliberalismus mnohonásobně rozšířilo (Venugopal, 2015: 165-187).

³ Pojem „třetí cesta“ není novým pojmem, byl již v minulosti použit v mnoha rozdílných politických přesvědčeních. Nejčastěji byl historicky používán sociálními demokraty. Byl nejdříve znovu použit Novými demokraty v roce 1996 (označení nový progresivismus), poté ho vzal za své Tony Blair (starý progresivismus) (Giddens, 2013).

Voliči populistických stran jsou většinou rozděleni v oblasti ekonomické problematiky, tudíž populistickým subjektům se naskytá možnost soustředit se zejména na socio-kulturní témata, v nichž mají šanci voliče sjednotit. Většinou se jedná o voliče nestálé a fluktuující, kteří se rozhodují těsně před samotnými volbami. Takovýchto voličů v politických systémech přibývá. Populisté své postoje v ekonomické oblasti většinou zamlžují nebo se k nim nevyjadřují a socialistickým a sociálně-demokratickým stranám zde vzniká prostor zaujmout voliče ekonomickými tématy a znovu je spojit v této oblasti (Berman, Snegovaya, 2019).

Jaká je budoucnost socialistických a sociálně-demokratických stran? Může vzniknout nová levice, která bude klásti důraz více na ekonomickou problematiku a bude konzistentně prosazovat svůj levicový ekonomický program? Mohou se tradiční levicové strany transformovat? Budou schopny reagovat na nové výzvy, které se nevyhnutelně pojí s důsledky ekonomických krizí? Navzdory dnes převládajícímu diskurzu v politologii, kde převládá názor, že levicové subjekty upadají, tato práce si klade za cíl poukázat na možnosti reformy a transformace levicových stran. Za pomoci obsahové analýzy volebních programů budou sledovány tento vývoj. Bude sledována interní transformace strany, jaké jsou priority strany, jakými tématy se strany zabývají nejvíce.

Stejně tak jako byl posun do ekonomického středu hlavním faktorem úpadku levice, může to být posun zpět doleva v oblasti ekonomické problematiky tím správným nástrojem k úspěšné reformě levicových subjektů v současnosti a následně k jejímu re-etablování se v politických systémech.

V této práci budou zodpovězeny následující výzkumné otázky:

- I) *Jak a do jaké míry ovlivnil posun k ekonomickému středu socialistické strany v Portugalsku a ve Španělsku?*
- II) *Jak se tyto strany adaptovaly na krizi a na příliv populistických stran?*
- III) *Do jaké míry se strany ve svých volebních programech zaměřují spíše na sociální a kulturní problematiku nebo na problematiku ekonomickou?*

Pro zodpovězení výše uvedených výzkumných otázek je v této práci vhodné pracovat se stranickými dokumenty (v tomto případě s volebními programy), které budou tvořit stěžejní součást analytické části práce. Budou analyzovány volební programy socialistických stran v Portugalsku (PS – *Partido Socialista*) a ve Španělsku (PSOE – *Partido Socialista Obrero Español*), přičemž bude v této části práce kladen zejména důraz na rozlišování v těchto dokumentech mezi sociálními, kulturními a ekonomickými tématy.

V této práci budou použity pro každou zemi dva volební programy – první zveřejněný volební program po ekonomické krizi a poslední zveřejněný volební program po ekonomické krizi pro volby do parlamentů (do dolních komor) obou zemí. Tyto volební programy jsou zvoleny z toho důvodu, aby se dal sledovat i případný ideologický posun stran, který je schopna interpretativní obsahová analýza odhalit.

V této práci bude použita Most Similar Case Design⁴ metoda výběru dat, poněvadž se jedná o země s podobnou historickou zkušeností s pravicovým autoritářským režimem, následnou demokratizací a posléze i se vstupem do Evropské unie. PSOE a PS jsou vybrány dále z toho důvodu, že jsou si ideologicky blízké a rovněž mají podobnou historii a obě jsou členy Socialistické internacionály (*Socialist International*)⁵. Dále obě tyto strany působily v disentu, obě se nacházely na pokraji jejich zániku, k čemuž do určité míry došlo v případě PS. Také obě tyto strany působí v jihozápadní Evropě, tedy jsou si blízké i geograficky.

V této práci je použita kvalitativní obsahová analýza, která je založena na manuálním kódování stranických dokumentů. Využita jsou data dostupná z Manifesto Project Database (dále také MPD). MPD má k dispozici i kódovací schéma (Manifesto Project Dataset – Manifesto Coding Instructions). Pomocí této metody lze identifikovat, jaká problematika (tematické oblasti) se vyskytuje ve volebních programech PS a PSOE nejčastěji.

Na základě interpretativní obsahové analýzy je možné přesně identifikovat, zda PS a PSOE přikládají důležitost spíše sociální a kulturní problematice nebo spíše problematice ekonomické. Dále je v této práci sledováno, zda výběr na akcentování dané problematiky mělo vliv na úspěšnost dané politické strany ve volbách. Na základě tohoto typu analýzy je možné sledovat i jejich ideologický posun. Pro analýzu je vybráno období po ekonomické krizi po roce 2008 (Weber, 1990; Riff, Lacy, Fico, 2014).

⁴ Most similar case design – výběr objektů výzkumu, které jsou si co nejvíce podobné s výjimkou jednoho jevu, jehož účinky je potřeba objasnit (Ancker, 2008).

⁵ Strana PS i PSOE jsou členy Socialist International. Dostupné z: <https://www.socialistinternational.org/about-us/members/>

1. Teoretická část

1.1. Historický vývoj socialistických stran ve Španělsku a v Portugalsku

1.1.1. Historický vývoj Španělské socialistické dělnické strany (PSOE)

Španělská socialistická dělnická strana (dále jen PSOE – *Partido Socialista Obrero Español*) je dlouhodobě existující stranou s dlouhou historií a v současné době je jednou z dominantních stran španělského politického systému. Stává se do současnosti v průběhu jejího fungování součástí vlád. Její vznik sahá do konce 19. století a je současně jednou z nejstarších fungujících stran ve Španělsku. PSOE byla založena roku 1879 v centru Madridu v *Casa Labra* skupinou dělníků a tiskařů okolo osobnosti Pabla Igleziase (Kennedy, 2013:16, Kennedy in Ladrech, Marlière, 1999: 176).

Osobnost Pabla Igleziase hrála ve zrodu strany a také v počátcích fungování strany velmi důležitou roli. Iglezias totiž odmítal s tehdejšími republikánskými stranami jakkoli vyjednávat v předvolebních vyjednáváních, a tak PSOE zbavil potenciálních volebních zisků z možné politické spolupráce s těmito stranami. Strana tak v parlamentních volbách nezískala tolik hlasů, kolik by získat mohla. Její role v politickém systému Španělska zpočátku zůstává marginální. Co straně zůstává je morální úloha strany, poslušnost ku svědomí, kterou vyžadovala od stoupců PSOE a jež byla personifikována figurou Igleziase.

Později však byl Iglezias nucen zaujmout pragmatickou pozici a začal spolupracovat s republikány. V roce 1910 se Pablo Iglezias poprvé dostává do španělského parlamentu a stává se tak prvním představitelem PSOE ve španělském parlamentu (Kennedy in Ladrech, Marlière, 1999: 176). Strana zůstává do roku 1921 víceméně v pozadí politického dění. Ve Španělsku PSOE zůstává stranou s marginální rolí v politickém systému.

Po roce 1920 se strana distancuje od *coup d'état*⁶ Prima de Rivera a ve společnosti odeznívá jakákoliv podpora pro tento represivní režim ve stínu ekonomických krizí dvacátých let dvacátého století. Změnili svou taktiku a přidali se ke koalici anti-monarchistických stran, která deklarovala vznik Druhé republiky v dubnu roku 1931. V tuto chvíli strana se dostává z téměř politické izolace a marginálního postavení ve španělském politickém systému do pozice jedné z dominantních stran období Druhé republiky ve Španělsku.

⁶ *Coup d'état* z francouzštiny přeloženo do češtiny znamená mrtvice státu. Volněji přeloženo státní převrat či puč. Znamená svržení současné sedící vlády ve státě – typicky malou, často elitní, skupinou (Han, 2023).

Až v roce 1931 se strana stává nejlépe organizovanou a dominující politickou stranou španělského politického systému. Počátkem třicátých let dvacátého století dochází k řádné konsolidaci PSOE do španělského politického systému a strana se stává hlavním politickým aktérem. Významnost fungování této strany za Druhé republiky může být mimo jiné odvozena také velikostí členské základny PSOE a také ze své organizovanosti (Kennedy, 2013:18).

S příchodem občanské války ve Španělsku v roce 1936 socialistické hnutí málem ztratilo na své významnosti a bylo málem zničeno. S radikalizací a příchodem Druhé světové války a po Frankovu vítězství 1. dubna roku 1939, bylo složité pro stranu se znovu seskupit.

Za frankismu byli představitelé a političtí aktivisté PSOE zatýkáni, týráni a také vražděni. Strana se málem rozpustila a čelila mnohým výzvám za Frankova režimu. Většina politických příznivců a představitelů PSOE tak působila v exilu, odkud strana byla vedena. Tehdejší předseda strany Rodolfo Llopis ztrácí kontakt s politickou a ekonomickou situací ve Španělsku a zvyšuje se možnost úplného zániku strany (Kennedy, 2013).

V období od roku 1936 do roku 1976 neexistuje mnoho literatury, která by obsahovala vývoj PSOE a zaznamenávala ho v průběhu těchto let za období frankismu. Je a bylo složité zkonstruovat jakýkoliv všeobecný přehled, ale je možné jej rekonstruovat skrze fungování strany v exilu v zahraničí a později ve spolupráci se stranou uvnitř Španělska. Je to také z toho důvodu, že exilu a všeobecné anti-frankistické opozici vládla komunistická strana PCE. Nutno konstatovat, že komunistickou stranu spíše preferovala Moskva a raději podporovala ji než PSOE, že čehož pro komunistickou stranu plynuly značné výhody. PSOE z tohoto důvodu zpočátku čelila značným překážkám a její působení jak v exilu, tak uvnitř Španělska.

P. Preston období fungování PSOE za frankismu rozděluje do třech období. První období od r. 1939-1950 charakterizuje jako období porážky, zmatku a vnitrostranické nestability mezi exilem a stranou uvnitř Španělska. V tomto období strana měla problém udržet PSOE ve Španělsku naživu. Pokus o její reorganizaci byl i ve věznici R. Rubialem. K řádnému znovuoživení strany došlo až v roce 1944 v Toulouse. Pro toto období je charakteristická neuspořádaná pomoc z exilové strany straně uvnitř Španělska, bylo velmi těžké ji udržet za těchto podmínek naživu.

Další období od r. 1951 do r. 1962 je charakteristické tím, že se situace strany uvnitř Španělska zlepšila a začaly vznikat nové buňky strany v Madridu, tedy konečně i uvnitř Španělska a neexistovala už „pouze“ v Toulouse. Obě tyto strany, jak interní složky a také exilové složky strany se sešly na kongresu v Mnichově a dochází zde k oslabování významu a vlivu ze zahraničního exilu z Toulouse.

Další období od r. 1962 do r. 1974 je charakteristické tím, že vzrůstá nutnost přizpůsobení se novým společenským a ekonomickým změnám, avšak jak by se toto přizpůsobení mělo odehrát - na tom se vedení ze zahraničního exilu a ze Španělska nemůže dohodnout. Dochází zde ke sporu, kdy vyvstávají otázky typu, kdo vlastně PSOE vládne. Tato skutečnost také brání znovuoobnovení socialistické strany ve Španělsku. Současně ale vznikají nové buňky strany napříč Španělskem, například v Barceloně či v Seville. Tyto buňky se později spojily a tvořily základ strany po roce 1974 (Preston, 1988: 207-208).

Po roce 1975, po smrti generála Franka, existoval předpoklad, že stěžejní roli bude mít v novém demokratickém uspořádání strana komunistická PCE. Rivalu této strany, PSOE, se nepřikládal takový význam v reorganizaci nového demokratického režimu, poněvadž byla značně rozdělena, jak ideově, tak také organizačně, a to kvůli neshodám mezi špičkami obou sfér fungování strany – exilu versus interní vedení strany.

Málokdo by těsně po roce 1975 předpovídal, že za 7 let bude tato strana vládní stranou a PCE se stane politicky irelevantní stranou. Obě strany byly zatíženy ideologickým dědictvím a asociací s marxismem, avšak hlavní důvod, proč PSOE později byla více přijatelnějším a volitelnějším politickým subjektem byl fakt, že PCE byla spojována se Sovětským svazem. Obě strany se se snažily ukazovat spíše na svou demokratičnost a zlehčovali svou marxistickou identitu (Heywood, 2007).

Adaptace marxistické identity po roce 1975 byla v určitém směru pro PSOE nutností, pokud se měla stavět do dominantnější sféry opozice, esenciální byla i hlavně proto, že odmítnutí frankismu znamenalo automaticky odmítnutí kapitalistické společnosti a jakékoli ideologie s ní spojené. Na kongresu PSOE v roce 1976 tak strana oficiálně sama sebe prohlásila za stranu marxistickou.

Ve volbách v roce 1977 strana PSOE skončila ve volbách druhá. Propůjčená „marxistická značka“ dosáhla svého maximálního využití a stala se součástí této strany. V následujících volbách PSOE pochopila, že musí svůj potenciál rozšířit o nové voliče a před volbami v roce 1979 dochází k interním organizačním reformám a k posunu k ideologickému centru. Tato ideologická moderace se ukázala jako užitečná a PSOE ve volbách v roce 1982 získává většinu v parlamentu a stává se tak moderní, reformovanou a dominantní *catch-all*⁷ stranou ve španělském politickém systému (Kennedy, 2017:94-95).

⁷ *Catch-all-party* koncept lze nejlépe definovat jako sérii strategií, které tento typ stran přijímají (buďto náhodně či vědomě) v určitých kontextech, spíše než jako pevnou pozici strany. Tyto strany přecházejí od strategie zaujmout loajální voliče, či třídní podporu k pouhé mobilizaci nerozhodnutých, fluktuujících voličů. Těmto

PSOE se podařilo být vládnoucí stranou v období od roku 1982 až do roku 1996. Poté prohrála volby, za což zčásti mohla i vnitřní nestabilita strany. Strana čelila erozi popularity a také strana samotná čelila svému rozpadnutí se. Dále PSOE čelila několika korupčním kauzám, které byly medializovány, to také odrazovalo španělské voliče od volby PSOE. Jakmile se PSOE ocitla v opozici, hlavní bylo vyřešit otázku ideologie strany a obnovy programu. Také stranu čekaly personalizační změny. Strana totiž musela najít nového lídra, který by ji z krize vyvedl.

V červenci roku 2000 byl zvolen do čela PSOE Rodríguez Zapatero, který představil několik řešení, jak vyvést stranu z krize. Zejména navrhl reformu v oblasti ideologické podstaty strany. Na stranickém kongresu, kde byl Zapatero zvolen většinou členů PSOE, strana představila několik klíčových hodnot, které se zavazuje prezentovat a prosazovat. Strana se odkazuje v novém programu Zapatera na nejdůležitější hodnoty socialismu: rovnost, svoboda, pluralismus, solidarita. Rovněž se také odkázala na původní slogan z roku 1976, který se váže ke svobodě a socialismu, tedy že socialismus je svoboda (*Socialismo es libertad*) (Lago, 2006).

Za zlomový bod v historickém vývoji strany lze považovat nástup R. Zapatero, který se stal novým předsedou strany v roce 2000. Od jeho osobnosti se odvíjelo spousta nových reforem, které s jeho příchodem strana zavedla. V tom samém roce se strana ve volbách potýkala s nejhorsím výsledkem od roku 1979 a získala 34 %. PSOE tak byla nucena přehodnotit své dosavadní politické působení a reflektovat chyby, co v minulosti strana zaznamenala. Ve straně panovala interní nestabilita a nebyla dostatečně sjednocená. Strana toto identifikovala za dva nejdůležitější faktory, které zabránily lepšímu výsledku ve volbách.

PSOE a nový lídr strany Zapatero ve svých prvních letech jako lídr strany transformoval PSOE. Podle P. Pettita, který ji ovlivnil v oblasti individuálních a sociálních svobod. Dále se Zapatero distancoval od politiky T. Blaira. Podle něj kombinace sociálního liberalismu a sociální demokracie poskytla straně svou charakteristickou ideologii pod svým novým lídrem. Zásadní rozdíl mezi Blairem a Zapaterem byla důvěra v pragmatismus. Blair byl pragmatický, ale Zapatero tvrdil, že v tento pragmatismus nevěří a nazval to cestou, která je zvolena, když se strana chce schovat před svými problémy. Toto, zdá se, se ve straně drží dodnes a tento politický pragmatismus strana dlouhodobě odmítá. PSOE nový lídr a nová ideologie prospěla - následující volby v roce 2004 vyhrála (Kennedy, 2013:93-111).

stranám to umožňuje tak značnou ideologickou flexibilitu. Prvně tuto stranu definoval Otto Kirchheimer a založil tento koncept na zkušenostech německých křesťanských demokratů (CDU) a sociálních demokratů (SPD) v 50. a 60. letech 20. století (Mainwaring, McGraw, 2019).

Za vlády R. Zapatero v období 2004-2008 se PSOE nebála vracet ke starým tématům a také se neobávala rozebírat nová progresivní témata. Rozebírána v politickém programu byla například občanská válka, frankismus a také strana iniciovala zákon a schválila progresivní sociální legislativy, která povolila svatbu a adopci dětí párům stejného pohlaví. Zapatero také kladl důraz na reprezentaci žen v politice a jeho vládní kabinet sestával z rovnoměrného množství žen a mužů. Zapatero také prosadil legislativu o rovnosti pohlaví. Někteří autoři o tomto období hovoří jako o období „druhé tranzice“ PSOE, kdy se strana vrací k politikám a strategiím, které byly používány na začátku 70. let (Field, 2009, Field, Botti, 2013).

Obnova strany pomocí těchto progresivních reforem přilákala spoustu voličů, kteří v předešlých volbách socialisty nevolili. Toto pro PSOE bylo daleko důležitější než „přetahování“ voličů z ostatních stran. Obnova PSOE byla integrální částí plánu, jak dostat PSOE zpět do parlamentu a ujmout se vlády. Zejména se tímto plánem podařilo mobilizovat většinu levicových voličů, kteří by PSOE, bez již výše zmíněných reforem nevolili. Toto se PSOE podařilo i při volbách do parlamentu v roce 2008.

PSOE volilo téměř 60 % z extrémně levicového elektorátu a 71 % levice, což bylo oproti roku 2000 velkým úspěchem pro PSOE. V roce 2000 stranu volilo oproti roku 2008 pouze 41 % radikálně levicových voličů a 48 % levicově smýšlejících (vychází z měření, kdy 1 znamená radikální levice 10 radikální pravice, kdy nejvíce voličů PSOE se identifikovalo mezi 1-2 jako radikální levice, 3-4 levice).

Tyto dvě období 2004-2008 a 2008-2011 byly od sebe velmi odlišné, a to právě kvůli ekonomické krizi, která postihla Španělsko hned na začátku roku 2008 a na začátku druhé vlády R. Zapatera (Bosco in Field, 2013:21-39).

1.1.2. Historický vývoj portugalské socialistické strany (PS)

V prvních demokratických volbách po pádu autoritářského režimu se do parlamentu dostaly čtyři strany, které dodnes tvoří základ portugalského politického systému, přičemž jednou z nich je Socialistická strana (*PS – Partido Socialista*), která byla založena v roce 1973 v Německu v Mnichově. Tato strana získala hned od začátku jejího působení podporu od Socialistické internacionály, hlavně od německé sociálně demokratické strany. Autor José Magone rozděluje historický vývoj PS do tří hlavních období: 1) období frakcionalismu a personalismu před rokem 1974, 2) revoluční období 1974-1975, 3) demokratické období od roku 1975 (Lobo, Pinto, Magalhaes, 2017:14-22; Magone in Ladrech, 1999:166).

První období bylo charakteristické zejména personalistickým přístupem, tedy důležitostí postavy lídra ve straně. PS byla prapůvodně založena v roce 1875, ale byla rozpuštěna v roce 1932 kvůli zvyšující se represi autoritářského režimu. Byly zde pokusy stranu revitalizovat v průběhu trvajících autoritářského režimu v Portugalsku (1926-1974). Strana však zůstala v poválečném období s různými socialistickými evropskými stranami a povedlo se jí díky tomu se znovuobnovit v roce 1973, toto spojení tedy tvořilo základ pro znovuobnovení strany. Toto období je charakterizováno zejména osobou Mária Soarese, který byl přinucen opustit Portugalsko v roce 1970 (Magone in Ladrech, 1999: 166).

Druhé období je charakteristické svou revoluční povahou. M. Soares se navrátil z exilu z Německa a stal se jedním z hlavních postav demokratizace Portugalska. PS se spojila s komunistickou stranou a snažili se společně stabilizovat politické napětí v zemi. Později se PS podařilo zablokovat legislativu, jenž byla předložena armádou ohledně odborů, které by vedly spíše ke komunistickému modelu vládnutí a snažili se zabránit zradikalizování této revoluce.

Tomu se podařilo zabránit a v dubnu roku 1975 a konaly se první volby, ve kterých PS zvítězila s relativní většinou v parlamentu s 34,71 %. Levice v Portugalsku kladla důraz na solidaritu, problematiku rovnosti, distribuci a sociální spravedlnost na rozdíl od pravice, která po roce 1974 spíše prosazovala ekonomickou efektivitu a soukromé vlastnictví. Krom PS vznikla v Portugalsku další levicová alternativa, kterou ztělesňoval Lopes Cardoso a další socialističtí disidenti, kteří vytvořili další levicový subjekt: *União da Esquerda para a Democracia Socialista* (UEDS). UEDS si kladla za cíl vytvořit alternativu k PS, to se však nepovedlo a o osm let později se tato alternativa rozpustila (Magone in Ladrech, 1999; Chilcote, 2010:141-164).

Třetí období Magoné datuje od roku 1975 a od prvních demokratických voleb a dění po těchto volbách, za nejdůležitější v tomto období považuje sociál-demokratizaci ideologie strany, tj. de-marxifikace, což se povedlo až v roce 1986. PS další volby v roce 1977 nezískala důvěru parlamentu. UEDS nesouhlasila s politikou M. Soarese a tudíž se koalice rozpadla. V roce 1983 Soares opět dovedl PS k úspěchu i po zmatečných letech - v úřadu či mimo úřad předsedy strany a byla vytvořena vládní koalice PS a sociálně demokratické strany (*Partido Socialdemocrata* - PSD) pod názvem *Bloco Central*.

Tato spolupráce skončila v roce 1985, když ministři z PSD odešli z vládnoucí koalice a ve volbách téhož roku PS proti minulým volbám ztratila dosti hlasů - PSD ji ve volbách porazila. PS tak mezi léty 1985-1995 zůstala v opozici. PSD nejvíce těžila z charismatické postavy svého lídra A. C. Silva, naopak PS ztratila tím, že její hlavní představitel a taktéž silný charismatický lídr PS se rozhodl kandidovat na post prezidenta Portugalska. PS hledala novou výraznou postavu a v roce 1992 byl do čela zvolen Antonio Guterres. Novému předsedovi strany se opět podařilo získat si značnou část levicového elektorátu zpět (Magoné in Ladrech, Marlière, 1999: 169).

Mezi léty 1986 a 1995 docházelo k modernizaci strany a postupně se stala atraktivnější stranou pro větší část elektorátu, a to zejména po její de-marxifikaci. Tento krok straně pomohl a po této změně PS vyhrála parlamentní volby v letech 1995 a 1999. Modernizace byla i personifikována novým představitelem socialistické strany A. Guterresem, který reprezentoval novou generaci ve straně.

Guterres se snažil stranu ještě více modernizovat a propojit ji více s občanskou společností, a to hlavně i s mladšími generacemi. A. Guterres byl pragmatickým lídrem a v rámci modernizace strany se snažil aplikovat elementy Třetí cesty T. Blaira do PS. Modernizace strany se zdařila, ale po prohře PS v lokálních volbách, Guterres rezignoval na svůj post a strana i důsledkem ztráty této výrazné osobnosti z čela strany v roce 2002 volby do parlamentu prohrála (Magoné, 2005: 491-516).

Parlamentní volby v roce 2005 byly naopak návratem levice a samostatné socialistické strany do portugalského politického systému. Socialistická strana zažila obrovský „comeback“ a získala svou první absolutní většinu křesel v parlamentu. PS získala v těchto volbách zatím nejvyšší procento hlasů od voličů a byl to tak vůbec její nejlepší výsledek (45 %). Z části je toto vítězství zapříčiněno i neúčinnou kampaní ze strany PSD, která si nedokázala tentokrát získat voliče a neoslovila je ani jejich nezdařilá kampaň.

Stranou byla použita negativní kampaň, jenž útočila na osobu tehdejšího lídra PS J. Sokratese, což paradoxně k výhře PS přispělo. Hlavním faktorem k výhře v těchto volbách bylo odmítnutí ekonomické a sociální politiky PSD, politických lídrů D. Barroso a S. Lopese. Vláda J. Sokratese vládla až do roku 2009 podařilo se jí v témže roce vyhrát i přes nástup ekonomické krize, tentokrát ale nezískala absolutní většinu v parlamentu (Freire, Lobo, 2006: 581-588).

1.2. Ekonomická krize a její dopad na socialistické strany

Ekonomická krize měla silný vliv na vývoj společnosti v mnohých oblastech a staré společenské konflikty ztrácejí na důležitosti – na povrch se dostávají nové konflikty (některými označované za post-materiální konflikty) ve společnosti a dochází k její transformaci. S tímto nevyhnutelně souvisí i změna chování voličů a všeobecně změna postojů elektorátu.

V souvislosti s transformací elektorátu se mění i političtí aktéři, buďto se vytvářejí nové strany, zanikají staré nebo procházejí také transformací. Dochází tak k destabilizaci volebního chování voličů a k poklesu důvěry k institucionalizovaným stranám. Tento posun volebního chování voličů, transformace politických subjektů vede nevyhnutelně k změně stranických systémů v Evropě (Hernández, Kriesi, 2016).

Ekonomická krize v jižní Evropě sahá až do roku 2008, kdy v témže roce zkolabuje *Lehman Brothers*⁸ ve Spojených státech. Kolaps této banky odstartuje mezinárodní krizi ve finančním systému a má dalekosáhlé důsledky pro celý svět a situaci na trhu. Jakmile trh začal přehodnocovat úvěrové riziko, nejvíce zranitelnou oblastí se stala jižní Evropa, a to zejména země jižní eurozóny. Tyto země byly příjemci levných a rychlých úvěrů. Mezi nejvíce zasažené země ekonomickou krizí v Evropě je Španělsko a Portugalsko, což mělo na elektorát a na politické subjekty v těchto zemích značný vliv. Ve Španělsku dochází k poklesu volebních výsledků pro socialistickou stranu. Mezinárodní finanční krizi totiž ve Španělsku předcházela krize na národní úrovni, kterou Zapatero podcenil, tudíž příchod mezinárodní krize prohloubil již krizi existující. Socialistická strana měla v nadcházejících volbách nejhorší volební výsledky od roku 1977 (Bosco, Verney, 2012: 140-145).

Španělsko se může zdát imunním vůči vzniku radikálních pravicově populistických subjektů, ale ekonomická krize měla své politické konsekvence a ve Španělsku vzniká populistické hnutí PODEMOS, které se stává nezanedbatelnou součástí stranického systému ve Španělsku. Vzniku této strany předchází nejdříve ekonomická krize na národní úrovni a poté na mezinárodní úrovni.

⁸ *Lehman Brothers Holdings Incorporated* (Lehman) Byla americká a také globální společnost, která poskytovala finanční služby svým klientům po celém světě. Poskytovaly investiční bankovníctví, obchodování s akciemi, prodej akcií, správu a výzkum investic. Před svým bankrotem v roce 2008 to byla čtvrtá největší investiční banka v USA po Goldman Sachs, Morgan Stanley a Merrill Lynch (Gakpo, Yao, 2013).

Zapaterova vláda byla nucena schválit několik ekonomických opatření, vůči kterým se ve Španělsku strhla vlna protestů a konaly se předčasné volby v roce 2011. Zapatero se v těchto volbách rozhodl nekandidovat. Důvěra a spokojenost s politickou a ekonomickou situací ve Španělsku je v době voleb na historickém minimu (Anduiza, Guinjoan, Rico, 2018).

Krize socialistických stran kulminuje s krizí ekonomickou a postupně se ve společnosti vytrácí podpora pro tradiční strany, včetně sociálně-demokratických stran a socialistických stran. Mnohé strany jsou nuceny opouštět svá tradiční stanoviska a politiky, včetně těch ekonomických. S cílem přilákat co nejvíce voličů pro svou stranu, ustupují od svých původních pevných politik a začínají přehodnocovat své stanoviska v různých oblastech. Jak již bylo řečeno, strany se začínají soustředit na hodnotovou politiku, tzv. *identity politics*. Hodnotová politika je spíše nástrojem populistických politických subjektů a umí lépe pracovat s emocemi voličů, tudíž „ovládají“ tuto politiku lépe než strany tradiční.

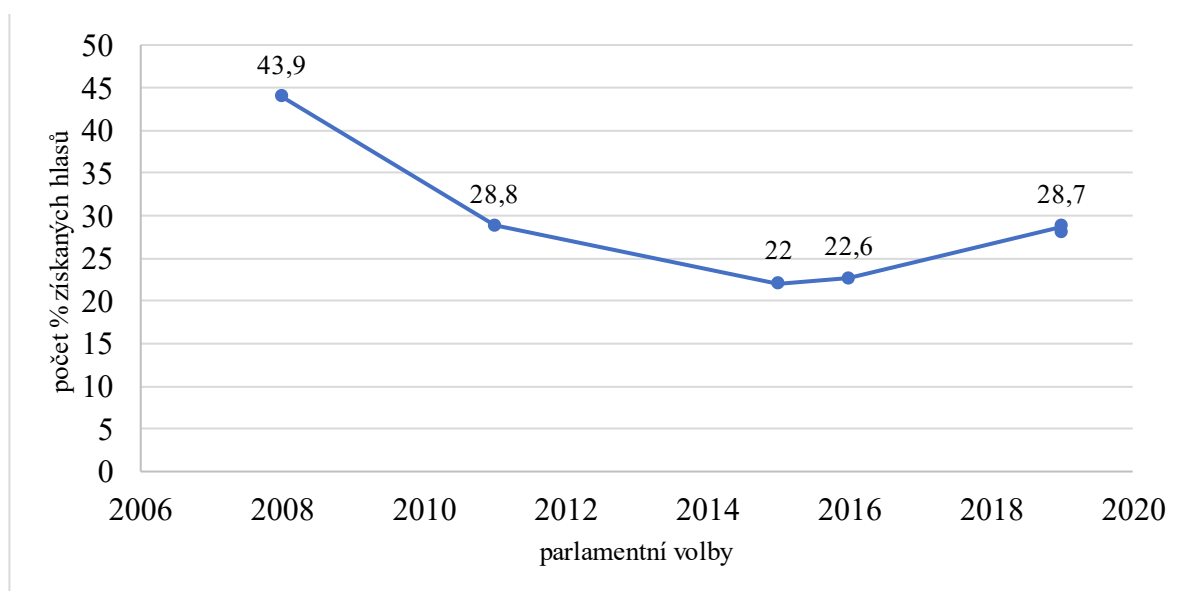
Vlivem této přeměny strany (tradiční) levice upadají. Dle Berman a Snegovaya, existuje jeden společný faktor (*underlying factor*), který značně ovlivňuje tento úpadek levicových stran v Evropě, a to je posun levicových stran do ekonomického středu: *akceptování neoliberalistických reforem (privatizace části veřejného sektoru, snížení daní a sociálního státu, deregulace podnikání a finančních sektorů)*. Historicky tyto strany byly vytvořeny právě kvůli kapitalismu a jeho bezprecedentnímu ekonomickému růstu a inovaci, která vedla k dramatické ekonomické nerovnosti a nejistotě – v odpovědi na to vznikají socialistická hnutí a později i komunistické strany (Berman, Snegovaya, 2019).

1.3. Vliv posunu socialistických stran k ekonomickému neoliberalismu na politický úspěch socialistických stran

V Evropě po začátku ekonomické krize dochází k postupnému úpadku tradičních a zejména levicových stran, které se přesouvají do ekonomického středu a spíše se soustředí na hodnotové politiky - *identity politics*⁹. Přitom se nabízí řešit spíše ekonomickou problematiku ihned po ekonomické krizi. Toho využijí populistické strany a převezmou také taktiku zabývat se hodnotovou politikou a přebírají velkou část voličstva právě levicovým či středo-levicovým politickým subjektům. Dle Snegovaya a Berman (2019), hlavní příčinou poklesu volebních zisků levice je právě zaměření se spíše na hodnotovou politiku, v programech většiny levicových stran dle autorek absentuje fokus na ekonomickou problematiku, k čemuž původně socialistické a sociálně-demokratické strany byly stvořeny.

Strana PSOE v období ekonomické krize byla součástí vlády a měla přes 40 % hlasů z celkového počtu všech hlasů (viz Graf č. 1) ve volbách v roce 2008. V následujících obdobích strana už nikdy nezískala takový volební výsledek. Na tomto volebním výsledku měl největší zásluhu ještě Zapatero, který stranu reformoval. Avšak v tomto období lze pozorovat vzrůst v počtu získaných hlasů po roce 2015 a strana v současnosti získala nejvíce hlasů po roce 2015.

Graf č. 1 - Vývoj volebních výsledků strany PSOE v období 2008-2019

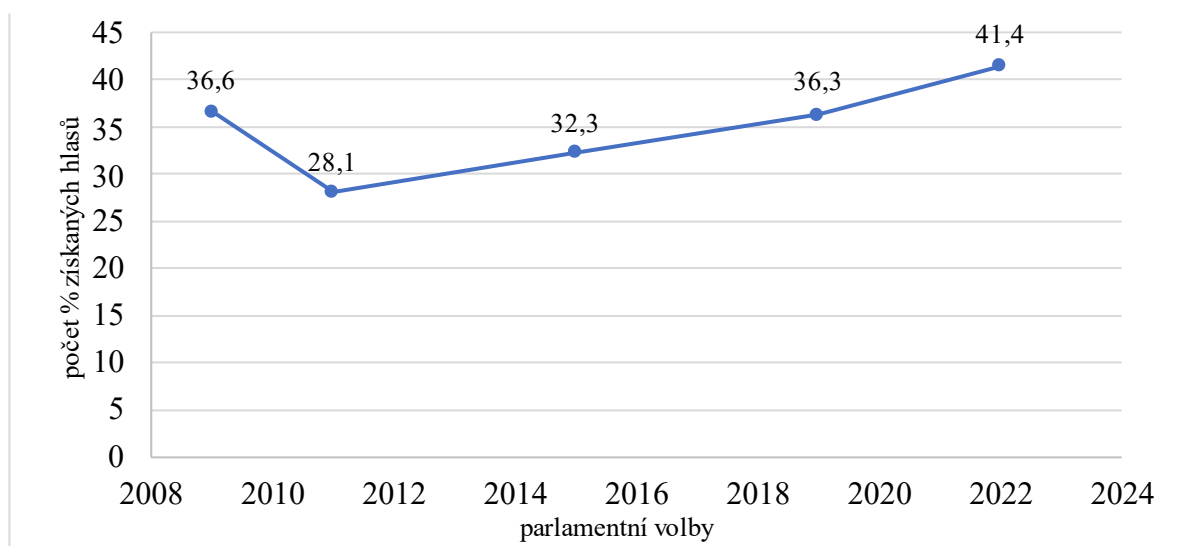

Zdroj: vlastní zpracování z *Parties and Elections*. Dostupné z: www.parties-and-elections.eu.

⁹ Termín *identity politics*, volně přeloženo politika identity, je široce používán v sociálních a humanitních vědách k popisu rozmanitých jevů, jako je například: multikulturalismus, feminismus a ženská hnutí, občanská práva, lesbická a gay hnutí a separatistická hnutí (Bernstein, 2005:47).

Portugalská socialistická strana po roce 2008 v období ekonomické krize byla taktéž součástí vlády a před ní dosahovala stejně jako PSOE přes 40 % hlasů z celkového počtu všech hlasů. V následujících volbách po začátku ekonomické krize procentní zisk hlasů výrazně poklesl a stranu tak voliči „potrestali“ za důsledky ekonomické krize. I přes tento pokles hlasů, PS v posledních letech zaznamenává stoupavý trend ve výsledcích ve volbách do parlamentu. Od roku 2010 opět nabývá na popularitě.

Graf č. 2 - Vývoj volebních výsledků strany PS v období 2008-2022

Zdroj: vlastní zpracování z *Parties and Elections*. Dostupné z: www.parties-and-elections.eu.

Při srovnání obou stran a jejich výsledků ve volbách lze konstatovat, že obě strany zažily výrazný pokles hlasů ve volbách po začátku ekonomické krize. Později se oběma podařilo tento klesavý trend zvrátit a opět získávat více hlasů v následujících volbách. Obě strany byly potrestány svými voliči, ale oběma se podařilo zvrátit tento klesavý trend a přizpůsobily se.

V návaznosti na začátek této podkapitoly je nutno podotknout, že volební výsledek socialistických stran ve Španělsku a v Portugalsku se po propuknutí ekonomické krize spíše zvyšuje. V následující analytické části bude analyzováno, jak strany (ne)změnily své politické programy v oblasti (ne)akceptování neoliberalistických ekonomických reforem na základě teorie Berman a Snegovaya (2019).

2. Metodologická část

Pro tuto diplomovou práci byla vybrána pro získávání dat z předvolebních programů do parlamentních voleb ve Španělsku a v Portugalsku obsahová analýza politických dokumentů stran PS a PSOE. Tato metoda byla vybrána na základě vhodnosti pro toto téma a také relativně snadné dostupnosti volebních programů z Manifesto Project Database. Volební programy politických stran jsou relevantním a lehce dostupným zdrojem pro vyhotovení obsahové analýzy stranických dokumentů. Všechny volební programy v analytické části jsou manuálně kódovány. Poté byla provedena obsahová analýza dokumentů.

2.1. Obsahová analýza

Obsahová analýza umožňuje systematicky získávat data o postojích různých politických subjektů ve volebních programech jasným, vymezeným způsobem. Manuální kódování je všeobecně vnímáno jako náročný na autor(k)y, ale poskytuje kompletní přehled o rozebíraných tématech ve volebních programech a umožňuje odhalit (procentuální) podíl jejich zastoupení.

Politické programy jsou nejdůležitější součástí výzkumu obsahové analýzy. Tato metoda umožňuje celkové poznání strany – její ideologii, postoje k různým tématům (environmentalismus, rovnost, podpora kultury, přímá/reprezentativní demokracie, sociální stát, tržní regulace, atd.). Současně je to také jeden z nejdostupnějších způsobů, jak skutečně stanu poznat v jejím celém rozsahu. Také lze identifikovat strategie strany a později při případném opakování obsahové analýzy i mimo předvolebního období, také lze sledovat, jak se postoje a strategie strany (ne)měnily.

V analytické části této práce bude používána jedna věta jako základní analytická jednotka – jedná se o quasi-větu. Pro manuální kódování této práce byly použity instrukce z Manifesto Project Database (dále také MPD) – Manifesto Coding Instructions (5th re-revised edition)¹⁰. Dle těchto instrukcí se řídí i kódovací schéma, jenž je založeno na kvantitativní obsahové analýze dokumentů stran ze zemí OECD a členů EU, západní Evropy a z východní Evropy v období po Druhé světové válce. Nejdříve v této práci tedy bude představeno kódovací schéma, jeho tematické oblasti a také subkategorie v něm.

MPD měří politické postoje voličů i v zemích Latinské Ameriky a jižní Afriky. Mimo jiné Manifesto Project Database se zaměřuje i na politické postoje prezidentských kandidátů v Latinské Americe. Volební programy, jak prezidentské, tak i volební programy politických subjektů, slouží jako indikátor jejich politických preferencí na jejichž základě lze predikovat, jak budou tyto instituce fungovat. Pomocí této metody lze efektivně analyzovat jejich politické strategie a identifikovat jejich ideologické posuny.

¹⁰ Manifesto Project Database (2021). Manifesto Project's Handbook Series. *Manifesto Coding Instructions*. Dostupné z: <https://manifesto-project.wzb.eu/>

2.2. Operacionalizace, kódovací schéma

Pro operacionalizaci této práce bude využito kódovací schéma z Manifesto Project Database, konkrétně se jedná o Manifesto Coding Instructions. Tato operacionalizace slouží této analytické části a využívá zejména možnosti utvářet různé tematické oblasti, jejichž znalost je pro tuto práci stěžejní. V této práci budou zkoumány volební programy politických stran PS a PSOE. Ve volebních programech lze zkoumat i různé subkategorie tematických oblastí (celkem 56 subkategorií), což kódovací schéma umožňuje. Lze sledovat subkategorie volebních programů stran a také i kandidátů na prezidenta.

Kódovací schéma v Manifesto Project Database je rozděleno celkem do sedmi tematických oblastí, které obsahují celkem 56 subkategorií (viz. Tab. 1). Jsou tyto tematické oblasti: 1) zahraniční vztahy, 2) svoboda a demokracie, 3) politické systémy, 4) ekonomika, 5) blahobyt a kvalita života, 6) uspořádání společnosti, 7) společenské skupiny.

Základní kódovací jednotkou je jedna quasi-věta¹¹. Jedna taková věta obsahuje přesně jedno stanovisko či tvrzení, které je přiřazeno pod odpovídající tematickou oblast a poté je zařazeno do příslušné subkategorie. Většinou strany použijí jedno takové stanovisko/zprávu/tvrzení do jedné věty, z čehož vyplývá, že jedna quasi-věta se rovná jedné plné větě ve volebním programu. Jedno slovo netvoří jednu quasi-větu a jako quasi-věta není počítán ani nadpis či podnadpis volebních programů, netvoří totiž plnou větu.

¹¹ Jedna quasi-věta obsahuje jedno tvrzení či jeden postoj. Taková věta se může skládat i z několika vět – záleží na obsahu dané věty. V případě, že jedna věta obsahuje více quasi-vět, lze je rozdělit a kódovat je jako dvě různá tvrzení.

Tab. 1 - Subkategorie sedmi tematických oblastí – rozdělení

Tematická oblast	Označení	Kategorie tematické oblasti
Zahraniční vztahy	100	101 Speciální zahraniční vztahy: pozitivní, 102 Speciální zahraniční vztahy: negativní, 103 Anti-imperialismus: pozitivní, 104 Vojenství: pozitivní, 105 Vojenství: negativní, 106: Mír: pozitivní, 107 Internacionalismus: pozitivní, 108 Evropská/regionální integrace: pozitivní, 109 Internacionalismus: negativní, 110 Evropská/regionální integrace: negativní
Svoboda a demokracie	200	201 Svoboda a lidská práva: pozitivní, 202 Demokracie, 203 Konstitucionalismus: pozitivní, 204 Konstitucionalismus: negativní
Politické systémy	300	301 Decentralizace: pozitivní, 302 Centralizace: pozitivní, 303 Vládní a administrativní efektivita: pozitivní, 304 Politická korupce: negativní, 305 Politická autorita: pozitivní
Ekonomika	400	401 Volný trh, 402 Iniciativy, 403 Tržní regulace, 404 Ekonomické plánování, 405 Korporace, 406 Protekcionismus: pozitivní, 407 Protekcionismus: negativní, 408 Ekonomické cíle, 409 Keynesiánská taktika, 410 Ekonomický růst: pozitivní, 411 Technologie a infrastruktura, 412 Státem kontrolovaný trh, 413 Znárodnování, 414 Ekonomická ortodoxie, 415 Teorie marxismu: pozitivní, 416 Stagnující ekonomie
Blahobyt a kvalita života	500	501 Environmentalistická ochrana: pozitivní, 502 Kultura: pozitivní, 503 Rovnost: pozitivní, 504 Expanze sociálního státu, 505 Limitování sociálního státu, 506 Rozšíření vzdělávání, 507 Lim. vzdělávání
Uspořádání společnosti	600	601 Národní cesta: pozitivní, 602 Národní cesta: negativní, 603 Tradice morality: pozitivní, 604 Tradice morality: negativní, 605 Právo a pořádek, 606 Občanské uvědomění: pozitivní, 607 Multikulturalismus: pozitivní, 608 Multikulturalismus negativní
Společenské skupiny	700	701 Odbory: pozitivní, 702 Odbory: negativní, 703 Agrikultura a farmáři, 704 Střední třída, 705 Menšiny: pozitivní, 706 Ekonomicky neaktivní skupina: pozitivní
Bez obsahu	000	Nelze aplikovat kategorii

Zdroj: Volně přeloženo z angličtiny autorkou a upraveno z Manifesto Project Database. Instrukce pro kódovací schéma z Manifesto Coding Instructions. Dostupné z: <https://manifesto-project.wzb.eu/>.

Kódovací schéma MPD nabízí různá témata, která se mohou v politických programech politických subjektů vyskytovat. Tato metodika byla vybrána k tomu, aby byly zodpovězeny výzkumné otázky této práce, a tedy aby byl naplněn i cíl této práce. Zejména je stěžejní pro tuto práci rozdělení do různých tematických oblastí, kde lze rozlišit mezi sociálně-kulturními tematickými oblastmi a ekonomickou tematickou oblastí. Také metodika MPD nabízí jistou univerzálnost použití výše zmíněných kategorií (viz Tab. 1). V každé ze tří nejvíce zastoupených tematických oblastech v každém analyzovaném volebním programu budou identifikovány i tři nejčastěji zaznamenané subkategorie.

Existují i případy, kdy není možné přiřadit analytický celek, tedy větu, ani do jedné z kategorií, tedy budou zařazovány do kategorie „Bez obsahu“ pod číselným kódem 000. Vzhledem k tomu, že se ve společnosti postupně objevuje větší množství „nových“ společenských témat, je možné, že se zvýší počet kategorie „Bez obsahu“ v posledním zveřejněném volebním programu strany oproti prvnímu analyzovanému volebnímu programu.

2.3. Technika sběru dat a jejich analýza, limity výzkumu

V následující analytické části jsou ke všem výše zmíněným tematickým oblastem a agregovaným indexovým hodnotám přiřazeny číselné hodnoty: 1. četnost výskytu v daném politickém programu, 2. procentuální podíl výskytu dané kategorie i subkategorie. Tyto výsledky jsou zobrazeny pokaždé ve dvou tabulkách – první tabulka ukazuje na četnost výskytu tematické oblasti v daném politickém volebním programu strany, druhá tabulka zobrazuje procentuální i číselné hodnoty pro šest nejčteněji zastoupených agregovaných indexových hodnot (subkategorií v tab. 1).

Pro zodpovězení výzkumných otázek této práce jsou porovnávány ekonomická témata a témata týkající se zahraničních vztahů a také témata blahobytu a kvality života, kdy témata v těchto oblastech se nejvíce týkají tzv. identity politics. Do analýzy budou zahrnuty i ostatní tematické oblasti pro sledování ideologického posunu stran.

Analyzovány jsou programy socialistických stran ve Španělsku a v Portugalsku. Jedná se o volební programy pro volby prvního řádu, tedy volby do dolních komor parlamentu ve volbách v období po ekonomické krizi.

K analýze jsou vybrány první zveřejněné volební programy k volbám do parlamentu po ekonomické krizi a volební programy, které jsou zveřejněny jako poslední, tedy ty nejaktuálnější, které byly dostupné z Manifesto Project Database. Prvně bude analyzován volební program z roku 2011 strany PSOE (*Una programa electoral para ganar el futuro: 2011*). Poté bude analyzován poslední dostupný volební program před volbami z roku 2019.

V případě Portugalska a strany PS bude analyzován nejdříve volební program z roku 2011 (*Defender Portugal construir o futuro: 2011-2015*). Poté bude analyzován volební program před volbami z roku 2019 (*Fazer ainda mais e melhor, Programa Eleitoral do Partido Socialista*).

Limitem tohoto typu výzkumu je obecně dle některých vědců jeho zpomalenost, čili časová nákladnost obsahové analýzy a samotného zařazování analytických jednotek, tedy quasi-vět, do dané subkategorie. Manuální kódování dokumentů je zdlouhavé, obzvláště pokud jsou kódovány v celé své délce, což je v případě této práce nutností.

Dalším z možných limitů této práce je, že v některých případech je složité určit, do které subkategorie daná quasi-věta spadá. S tímto se váže problematika spojená reliabilitou výsledků analýzy. V případě, že jsou volební programy manuálně kódovány pouze jednou osobou a v jednom čase zároveň, může to způsobit určité zkreslení výsledků a často závisí pouze jen na výzkumníkovu rozhodnutí, kam danou quasi-větu zařadí. Také kódovací schéma

by mohlo být doplněno o některé subkategorie z hlediska aktuálně rezonujících tématech ve společnosti.

3. Analytická část

Tato část se skládá z výsledku prováděné analýze dle instrukcí MPD a bude sestávat z výsledků a jejich interpretace. Analýza bude provedena chronologicky v čase a nejdříve bude analyzována španělská socialistická strana, poté portugalská socialistická strana a jejich volební programy před volbami do dolních komor parlamentů obou zemí.

V případě všech čtyřech kódovaných programů socialistických stran budou interpretovány nejdříve výsledky týkající se rozdělení analytických jednotek mezi tematické oblasti. Tyto výsledky budou interpretovány početně (sloupec: Počet jednotek) a také v procentuálním podílu výskytu jednotek (sloupec: Podíl výskytu jednotek v %).

U každého volebního programu budou interpretovány výsledky tří nejvíce zastoupených tematických oblastí a v každém z nich budou vyzdvihnuty tři nejvíce zastoupené subkategorie v rámci dané tematické oblasti.

3.1. Analýza volebních programů strany PSOE

3.1.1. Volební program PSOE z roku 2011

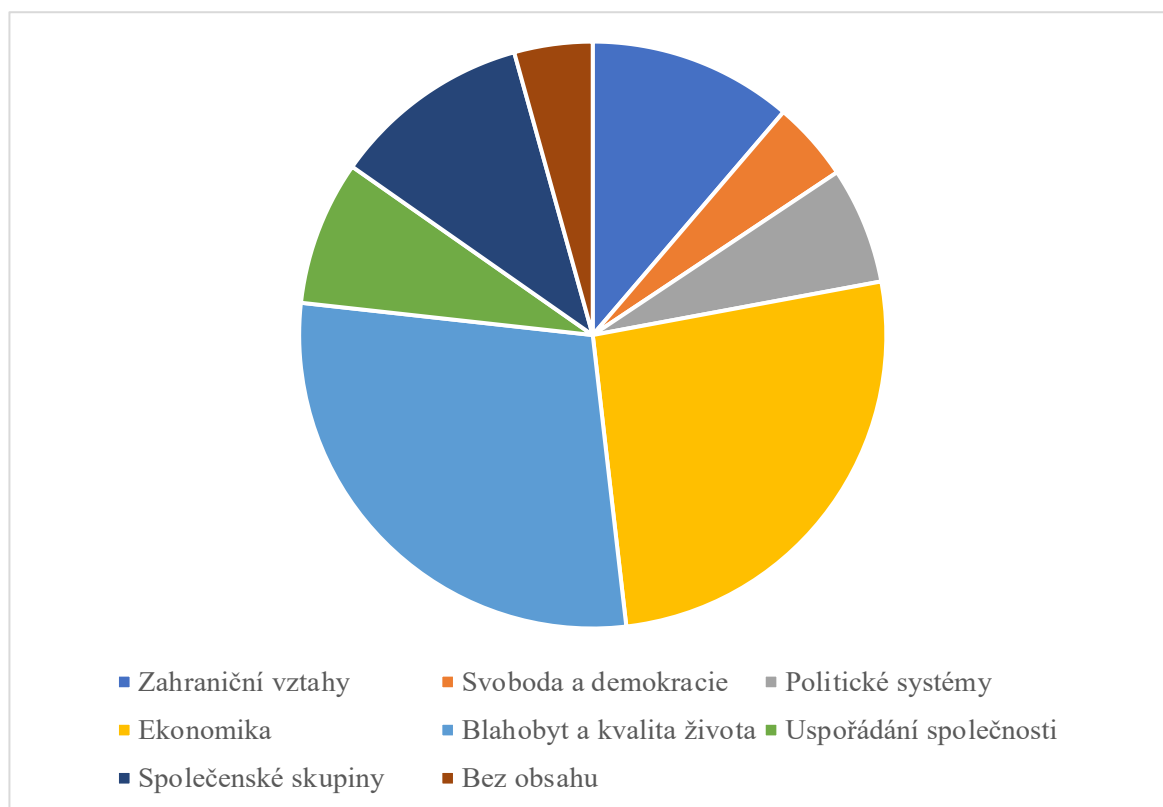
V této podkapitole je analyzován první volební program „*Una programa electoral para ganar el futuro*“ po začátku ekonomické krize z roku 2011. Program PSOE tvoří celkem 1368 jednotek. Nejčastěji se v tomto programu z roku 2011 vyskytují témata související s blahobytem a kvalitou života 500 – Blahobyt a kvalita života (28,58 %). Druhá nejčastěji zaznamenaná témata jsou ekonomická témata 400 – Ekonomika (26,10 %), která tvoří druhý největší procentuální podíl výskytu v tomto volebním programu. Dále to bylo téma zahraničních vztahů (11,26 %), poté společenských skupin (10,96 %). Ostatní tematické oblasti nejsou nijak silně zastoupeny ve volebním programu španělské socialistické strany. Celkově se v tomto volebním programu objevilo 4,17 % jednotek bez obsahu – tato oblast je zastoupena nejméně.

Tab č. 2 - Zastoupení tematických oblastí - volební program PSOE z roku 2011

Tematická oblast	Označení	Počet jednotek	Podíl výskytu jednotek v %
Zahraniční vztahy	100	154	11,26
Svoboda a demokracie	200	60	4,39
Politické systémy	300	88	6,43
Ekonomika	400	357	26,10
Blahobyt a kvalita života	500	391	28,58
Uspořádání společnosti	600	109	7,97
Společenské skupiny	700	150	10,96
Bez obsahu	000	59	4,31
Celkem		1368	100,00

Zdroj: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebního programu PSOE pro parlamentní volby

Graf. č. 1 - Tematické oblasti – volební program PSOE z roku 2011

Zdroj: vlastní graf na základě obsahové analýzy volebního programu PSOE pro parlamentní volby v roce 2011

Blahobyt a kvalita života

Nejvíce zastoupenou tematickou oblastí ve volebním programu je oblast týkající se blahobytu občanů a kvalitou jejich života. Nejsilněji zastoupenými subkategoriemi ve volebním programu v tematické oblasti 500 – Blahobyt a kvalita života jsou: 1) 506 - Rozšíření vzdělávání (27,62 %), 2) 504 – Expanze sociálního státu (25,58 %), 3) 501 – Environmentalismus (17,65 %).

Nejčastěji se strana PSOE v tomto programu věnuje tématům 506 - Rozšíření vzdělávání (27,62 %). Častokrát se týkají témata vzdělávání zrychlující se modernizace, globalizace a inovace. Ve volebním programu jsou často zdůrazňována témata nutnosti zlepšení vzdělávání v oblastech klimatické krize, zřizování různých vzdělávacích center či agentur. Socialisté akcentují také na vzdělávání nejen mládeže, ale i starší vrstvy obyvatelstva v oblasti klimatických změn.

Druhou nejčastěji zastoupenou subkategorií je 504 – Expanze sociálního státu (25,58 %). Ta je v tomto programu nejčastěji zmiňována ve spojitosti s nutností

hospodářské obnovy státu a vytváření nových pracovních míst. PSOE si vytyčila základní linie této obnovy: 1) pokračovat v započatých reformách tak, aby přispěly k důvěře a k obnovení pracovních míst ve státě, 2) vytvoření společné sociální iniciativy, 3) připravit konkrétní plány zaměstnanosti pro nová i tradiční odvětví, jenž usnadní přechod na modernější, konkurenceschopnější a udržitelnější model výroby, 4) posílit podnikání a zakládání nových společností ve státě (PSOE, 2011).

Tab. č. 3 - Subkategorie tematické oblasti – 500 - Blahobyt a kvalita života

Subkategorie	Označení	Počet jednotek	Podíl výskytu jednotek v %
Environmentalismus	501	69	17,65
Kultura	502	43	11,00
Rovnost	503	71	18,16
Expanze sociálního státu	504	100	25,58
Limitování sociálního státu	505	0	0,00
Rozšíření vzdělávání	506	108	27,62
Limitování vzdělávání	507	0	0,00
Celkem		391	100,00

Zdroj: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebního programu PSOE pro parlamentní volby

PSOE se také v souvislosti s expanzí sociálního státu hlásí k posílení sociální ochrany, a to zejména v letech ekonomické krize. V souvislosti s ekonomickou krizí, kterou se PSOE snaží zmírnit apelem na rozvoj sociálního státu negativní dopad na lidi, kteří v období krize trpí nejvíce. Rovněž v programu se hlásí k navyšování podpory v nezaměstnanosti pro starší pracovníky, ženy, družstevníky a zemědělské pracovníky (PSOE, 2011).

Třetí nejvíce zastoupenou subkategorií ve volebním programu PSOE je environmentalistická subkategorie (17,65 %). Nejčastěji byla zmiňovaná změna klimatu a nutnost chránit přírodní prostředí, zdroje či lidské zdraví. PSOE podporují posílení monitorovací sítě klimatického systému, které povede k porozumění účinkům klimatické změny a také ke globálnímu monitorování klimatu. Ve volebním programu socialisté často pracují se změnou klimatu jako s jedním z motorů transformace ekonomických a výrobních modelů, které budou ve společnosti utvářet nové oblasti činnosti slučitelné s ekonomickou, sociální a environmentální udržitelností.

Socialisté navrhují v této oblasti několikero zásadních změn: 1) posílit schopnost pozorovat stav území, moří a atmosféry, 2) schválit zákon o změně klimatu, který stanoví cestu snižování CO₂ do roku 2050 a stanoví cíle politiky, 3) začlenění povinnosti doprovázet souhrnné státní rozpočty uhlíkovými rozpočty, 4) podporovat domácí projekty, které umožňují provádět kvantifikovatelná snížení nad úrovně, které by mohly vyžadovat zavedená legislativa, 5) podporovat koordinovaný přezkum plánovacích nástrojů v těchto odvětvích, která jsou považovaná za nejzranitelnější, aby byla zaručena odpovídající integrace přizpůsobení se změně klimatu, 6) upevnit roli Španělska jako jednoho z klíčových a referenčních hráčů ve světové sféře a prosazovat ambiciózní vyjednávací pozici ze stran v EU na mezinárodní úrovni (PSOE, 2011).

Ekonomika

Druhou nejvíce zastoupenou tematickou oblastí ve volebním programu PSOE je 400 - Ekonomika. Celkem byla zastoupena v programu z 26,10 %. Nejčastěji se ve volebním programu z níže uvedených subkategorií vyskytovala subkategorie 411 – Technologie, infrastruktura (31,09 %). Další v pořadí byla subkategorie 404 – Ekonomické plány (14,29 %), poté subkategorie 403 – Tržní regulace (14,01 %).

Tab. č. 4 - Subkategorie tematické oblasti – 400 - Ekonomika

Subkategorie	Označení	Počet jednotek	Podíl výskytu jednotek v %
Volný trh	401	2	0,56
Iniciativy	402	12	3,36
Tržní regulace	403	50	14,01
Ekonomické plány	404	51	14,29
Korporace	405	3	0,84
Protekcionalismus, pozitivní	406	21	5,88
Protekcionalismus, negativní	407	0	0,00
Ekonomické cíle	408	27	7,56
Keynesiánství	409	2	0,56
Ekonomický růst, pozitivní	410	12	3,36
Technologie, infrastruktura	411	111	31,09
Státem kontrolovaný trh	412	15	4,20
Znárodňování	413	0	0,00
Ekonomická ortodoxie	414	4	1,12
Marx, pozitivní	415	0	0,00
Stagnující ekonomika, udržitelná ekonomika	416	47	13,17
Celkem		357	100,00

Zdroj: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebního programu PSOE pro parlamentní volby.

Nejčastější vyskytující se subkategorii ve volebním programu PSOE z r. 2011 je 411 - Technologie, infrastruktura. Socialisté apelují na lepší financování nových technologií, vývoj lepší infrastruktury a zlepšení dopravní politiky – vytváření propojené dálniční sítě, modernizace a rozšiřování letišť a přístavů. Také se zavazují již nezvyšovat velikosti infrastrukturních sítí, nýbrž se chtějí zaměřit na jejich zkvalitnění, konkurenceschopnost a její environmentální a ekonomickou udržitelnost (PSOE, 2011: 50).

Druhou nejvíce vyskytující se subkategorii byla 404 – Ekonomické plány (14,29 %). V této subkategorii se jednalo zejména o dlouhodobé či střednědobé ekonomické plány, jež

jsou plánovány vládou. Také se to týkalo plánování různých politik, velmi často v souvislosti s negativními dopady ekonomické krize v případě tohoto volebního programu.

Třetí nejčastěji vyskytující se subkategorii v této tematické oblasti je 403 - Tržní regulace (14,01 %). Socialisté se v programu vyslovují pro lepší ochranu spotřebitele a větší finanční gramotnost. Apelují na nové formy finanční regulace, agilnější a účinnější. Zejména se zaměřují na ochranu spotřebitele, aby jim byly poskytovány větší informace o finančních rizicích, aby tyto informace byly jasné a transparentní (PSOE, 2011:12).

Společenské skupiny

Tematická oblast 700 - Společenské skupiny a rozdělení společnosti je velmi často rozebíráno ve volebním programu PSOE z roku 2011. Nejčastěji zmiňovanou subkategorii jsou témata odborů (701 – Odbory, pozitivní) (53,33 %), zaměstnanců, pracovní třídě, nezaměstnaných (viz Tab. č. 4). Akutním a zároveň aktuálním tématem v programu bylo řešení negativního dopadu ekonomické krize na zaměstnanost ve Španělsku, tedy krize nezaměstnanosti. Druhou nejčastěji zaznamenanou subkategorii je 705 – Menšiny, pozitivní (24,67 %). Další v pořadí to je téma ekonomicky neaktivních 706 – Ekonomicky neaktivní (8,67 %).

Tab. č. 5 - Subkategorie tematické oblasti – 700 - Společenské skupiny

Subkategorie	Označení	Počet jednotek	Podíl výskytu jednotek v %
Odbory, pozitivní	701	80	53,33
Odbory, negativní	702	0	0,00
Agrikultura, farmáři	703	12	8,00
Střední třída	704	8	5,33
Menšiny, pozitivní	705	37	24,67
Ekonomicky neaktivní, pozitivní	706	13	8,67
Celkem		150	100,00

Zdroj: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebního programu PSOE pro parlamentní volby.

Socialisté v reakci na vyšší míru nezaměstnanosti ve svém volební programu apelují na vznik nové pracovní politiky, která bude zaměřena na reaktivaci zaměstnanosti a vytyčili si několikero nejdůležitějších úkolů: 1) zvýšení pracovních příležitostí za pomoci aktivní politiky, 2) přizpůsobení designu itinerářů ke zlepšení odborné kvalifikace a hledání zaměstnání každého nezaměstnaného, 3) vybudovat integrovaný systém odborného vzdělávání, 4) rozšířit nabídku školení směrem k nově vznikajícím odvětvím, 5) podporovat vzdělávání pracovníků, 6) podporovat nábor na částečný úvazek prostřednictvím nové regulace, 7) zvýšit zdroje veřejných služeb zaměstnanosti (PSOE, 2011: 55)

Druhou nejčastěji zaznamenanou subkategorií je 705 – Menšiny, pozitivní (24,67 %). Opět téma menšin je často zmiňováno v souvislosti s dopady ekonomické krize. Zejména to jsou témata týkající se menšin, jenž pochází ze znevýhodněného a nepříznivého výchozího sociálního prostředí, a také těmi, co upadnou do chudoby a jsou sociálně či zdravotně vyloučeny ze společnosti. Socialisté se zasazují za zajištění minimální sociální jistoty v podobě sociálního, pracovního a ekonomického začlenění. Rovněž se zavazují vymýtit chudobu a proto také i posílit rovné příležitosti pro všechny – ženám, seniorům, neúplným rodinám, lidem se zdravotním postižením, přistěhovalcům, etnickým menšinám.

Třetí nejvíce zaznamenanou subkategorií je 706 – Ekonomicky neaktivní (8,67 %). Socialisté se v tomto programu zavazují vybudovat ekonomiku budoucnosti, která musí zaměstnávat všechny talenty země, tedy chtějí zapojit i ty ekonomicky neaktivní. Apelují na nutnost neustálé podpory začleňování žen do světa práce, využít jejich veškerého plného potenciálu žen, které jsou ekonomicky neaktivní nebo které vykonávají práci nižší kvality, než na kterou jsou připravovány (zejména kvůli nerovnosti k příležitostem ve společnosti).

Socialisté v tomto programu navrhují následující opatření: 1) zavedení systému povinných kvót v představenstvech velkých společností s cílem dosáhnout vyváženého zastoupení, 2) podporovat schvalování a uplatňování plánů rovnosti pro společnost a instituce stanovené v zákoně o rovnosti, 3) posílit inspekci práce za účelem sledování rovných podmínek ve firmách a případného postihu situací, kde bude odhalena pracovní diskriminace, 4) programy školení a pracovní zaměření musí podporovat profesní diverzifikaci žen, zvláštní pozornost bude věnována rekvalifikaci nezaměstnaných žen k přístupu k zaměstnání v nových zdrojích zaměstnání s podporou do doby, dokud žena nenalezne zaměstnání (PSOE, 2011: 100).

3.1.2. Volební program PSOE z roku 2019

V této podkapitole je analyzován volební program strany PSOE, který byl zveřejněn před volbami ve Španělsku v roce 2019. Tento volební program obsahuje celkem 1502 jednotek (viz Tab. č. 5). Na základě této analýzy lze konstatovat, že nejzastoupenější tematickou oblastí ve volebním programu PSOE před volbami v roce 2019 je 400 – Ekonomika (25,10 %).

Druhou nejzastoupenější tematickou oblastí ve volebním programu byla 500 – Blahobyt a kvalita života (23,57 %) a třetí nejzastoupenější tematickou oblastí byla 100 – Zahraniční vztahy (11,65 %). Dále jsou oblasti seřazeny dle podílu výskytu v % následovně: 600 – Uspořádání společnosti (10,32 %), 300 – Politické systémy (10,05 %), 700 – Společenské skupiny (9,45 %), 200 – Svoboda a demokracie (6,72 %), 000 – Bez obsahu (3,13 %).

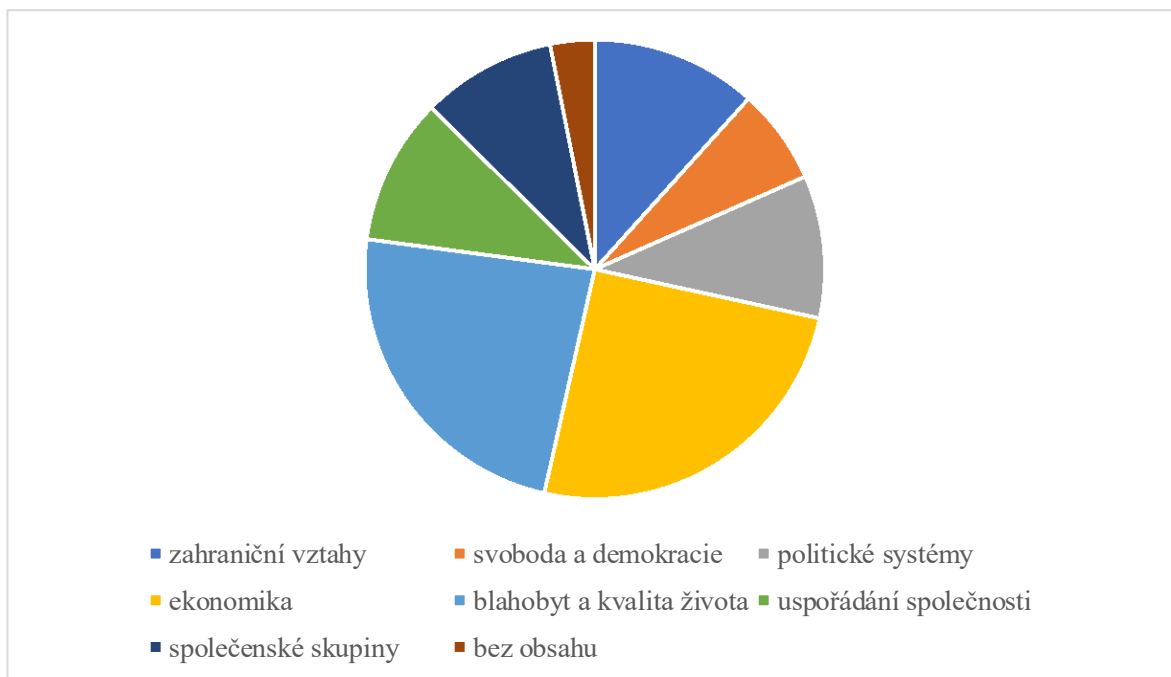
Tab. č. 6 - Zastoupení tematických oblastí ve volebním programu – PSOE 2019

Tematická oblast	Označení	Počet jednotek	Podíl výskytu jednotek v %
Zahraniční vztahy	100	175	11,65
Svoboda a demokracie	200	101	6,72
Politické systémy	300	151	10,05
Ekonomika	400	377	25,10
Blahobyt a kvalita života	500	354	23,57
Uspořádání společnosti	600	155	10,32
Společenské skupiny	700	142	9,45
Bez obsahu	000	47	3,13
Celkem		1502	100,00

Zdroj: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebního programu PSOE pro parlamentní volby.

V této části práce budou analyzovány nejvíce zastoupené tematické oblasti a jejich tři nejvíce zastoupené subkategorie, tedy 1) Ekonomika, 2) Blahobyt a kvalita života, 3) Zahraniční vztahy.

Graf č. 4 - Tematické oblasti volebního programu PSOE – 2019

Zdroj: vlastní graf na základě obsahové analýzy volebního programu PSOE pro parlamentní volby v roce 2019

Ekonomika

V případě ekonomiky, nejvíce zastoupeným tématem je subkategorie 411– Technologie, infrastruktura (42,44 %). PSOE nejvíce kladla důraz na vývoj technologií a investicí do inovací a do infrastruktury (viz Tab. č. 6). Také zdůrazňována v tomto programu je nutnost a důležitost digitalizace, zlepšení telekomunikace ve Španělsku (pokrytí signálem 5G v celém Španělsku). Dle socialistů, Španělsko potřebuje vysoce produktivní ekonomiku, která bude schopna využívat nových příležitostí, které nabízejí nové technologie, zejména tedy informační a komunikační technologie.

Tab. č. 7 Subkategorie tematické oblasti – 400 – Ekonomika

Subkategorie	Označení	Počet jednotek	Podíl výskytu jednotek v %
Volný trh	401	1	0,27
Iniciativy	402	3	0,80
Tržní regulace	403	71	18,83
Ekonomické plány	404	34	9,02
Korporace	405	4	1,06
Protekcionalismus, pozitivní	406	6	1,59
Protekcionalismus, negativní	407	0	0,00
Ekonomické cíle	408	17	4,51
Keynesiánství	409	2	0,53
Ekonomický růst, pozitivní	410	7	1,86
Technologie, infrastruktura	411	160	42,44
Státem kontrolovaný trh	412	35	9,28
Znárodňování	413	0	0,00
Ekonomická ortodoxie	414	9	2,39
Marx, pozitivní	415	0	0,00
Stagnující ekonomie, udržitelná ekonomie	416	28	7,43
Celkem		377	100,00

Zdroj: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebního programu PSOE pro parlamentní volby.

Dála je poměrně často zmiňována nutnost technologické transformace a potřeby vývoje nových technologických inovací ve spojitosti s nutností chránit životní prostředí. Dle socialistů, technologická evoluce má být v souladu s evolucí klimatických změn. Socialisté zdůrazňují nutnost investic do technologií také v souvislosti s nutností snížit stále velmi vysoké míry odpadů ukládaných na skládky, které představují vážné riziko pro zdraví a ekosystémy.

Socialisté také kladou důraz na nutnost změny infrastruktury, která má být v souladu s vývojem klimatické krize a upřednostňují investice do technologických opatření ke snížení znečištění a dopadů na životní prostředí v případě letišť, silnic, železnic, přístavní a letištní infrastruktury. Socialisté upřednostňují investovat do příměstských vlaků, podporovat konkurenceschopné ceny v železniční dopravě na střední a dlouhé vzdálenosti s cílem zvýšit 30 % počtu všech cestujících do roku 2025 (PSOE, 2019: 52).

Druhou nejvíce zastoupenou subkategorií v programu PSOE z r. 2019 byla 403 – Tržní regulace (18,83 %). Nejčastěji se tržní regulace týkaly zvýšení ochrany spotřebitele. V případě ochrany spotřebitele socialisté apelovali například na regulaci prodeje vstupenek nabízených online. Kritizovali absenci jakéhokoli jasného právního rámce, který by prodej reguloval. Tato neurčitost vytváří riziko, že regulační šedé zóny budou zneužity k obcházení předpisů určených k ochraně veřejného zájmu (PSOE, 2019: 129).

Třetí nejvíce zastoupenou subkategorií je 412 – Státem kontrolovaný trh (9,28 %). V této subkategorii byla nejčastěji zastoupena témata týkající se zejména kontroly cen, a to v různých odvětvích trhu. Také tato subkategorie zastupuje témata zavedení minimální mzdy. Socialisté v programu tvrdí, že stát musí zabránit nárůstu nerovnosti, a tak socialisté navrhují stanovení minimálního profesního platu na 900 Euro (PSOE, 2019: 98).

Blahobyt a kvalita života

V případě tematické oblasti 500 - Blahobyt a kvalita života měla nejvyšší procentuální podíl výskytu subkategorie 503 – Rovnost (27,12 %). Socialisté podporují rovnost mezi muži a ženami a vylučují jakoukoliv formu diskriminace žen: „*Socialistická strana přišla do vlády s pevným cílem postavit Španělsko opět do čela sociálního pokroku a rovnosti mezi ženami a muži. ... Počítáme i s impulsem společnosti a feministického hnutí. Mobilizace z 8. března 2018 umístily Španělsko do čela světového feminismu.*“¹² Rovnost mezi pohlavími je nejčastěji vyskytujícím se tématem v celém programu PSOE z roku 2019. Dokonce věnují celou obsáhlou kapitolu ve svém programu čistě feministickému hnutí (PSOE, 2019: 229-261).

Socialisté v programu podporují vzdělávání společnosti v oblasti rovných příležitostí. Apelují na rovné zacházení, respektování rozmanitosti, mezikulturní soužití, boj proti rasismu, xenofobii. Také podporují rovnost příležitostí i pro hendikepované a nemocné.

Tab. č. 8 - Subkategorie tematické oblasti – 500 – Blahobyt a kvalita života

Subkategorie	Označení	Počet jednotek	Podíl výskytu jednotek v %
Environmentalismus	501	57	16,10
Kultura	502	51	14,41
Rovnost	503	96	27,12
Expanze sociálního státu	504	88	24,86
Limitování sociálního státu	505	0	0,00
Rozšíření vzdělávání	506	62	17,51
Limitování vzdělávání	507	0	0,00
Celkem		354	100,00

Zdroj: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebního programu PSOE pro parlamentní volby.

¹² Volně přeloženo z volebního programu PSOE z roku 2019.

Druhou nejzastoupenější subkategorií je 504 – Expanze sociálního státu, která má druhý nejvyšší procentuální podíl výskytu v programu (24,86 %). Nejčastěji se v programu vyskytovaná témata týkající se úrovně zdravotnictví ve Španělsku. Socialisté podporují univerzální právo na zdravotnickou péči a její dostupnost.

Španělsko je široce uznávanou zemí pro kvalitu svého zdravotnictví (kvalita, efektivita a spravedlnost designu tohoto zdravotnictví). V programu je často vyzdvihována schopnost vysoce kvalifikovaných odborníků a všeobecně pracovníků ve zdravotnictví. Socialisté jsou proti jakémukoliv druhu privatizace zdravotnictví. I částečná privatizace zdravotnictví podle nich vede k pomalé dualizaci modelu zdravotnických služeb.

Dalším často vyskytujícím se tématem je zlepšení péče o děti ve Španělsku, kde podle socialistů chybí větší počet center, které by se o děti postaraly. Socialisté prosazují opatření ke zlepšení výchovy ke zdraví, zdravé výživě, ústního zdraví a duševního zdraví, také opatření k omezení vzniku závislostí u dětí. Rovněž se zavazují řešit mezery v sociálním státě, které brání výrazné nápravě chudoby prostřednictvím politik peněžních dávek a chtějí snížit úroveň materiální deprivace ohrožených domácností s dětmi. Jedině tak se dle socialistů podaří vymýtit extrémní formu chudoby z domácností (PSOE, 2019).

Třetí nejčastěji vyskytující se subkategorií v této tematické oblasti dle procentuálního podílu je 506 – Rozšíření vzdělávání (17,51 %). Socialisté vidí vzdělání jako důležitý prostředek pro pokrok v rovnosti a v hospodářství. V programu to nazývají „sociálním výtahem“, který slouží jednotlivcům k seberealizaci a k zajištění ekonomického pokroku. K tomu slouží zásadní inkluzivní a kvalitní vzdělávání, které je založené na znalostech a také slouží k upevnění demokracie založené na principech soužití, spolupráce, solidarity a participace. Vzdělanější kruhy obyvatel budou vzdorovat a reagovat na různá zpátečnická hnutí. Socialisté se zavazují ke zkvalitnění škol a univerzit a také navrhují zlepšení výši a počet stipendií.

Socialisté chápou právo vzdělávat se jako právo, které musí být vedle školní docházky účinné jako právo na spravedlivé rozdělení příležitostí prostřednictvím výuky, která musí být rovná, inkluzivní a personalizovaná k potřebám daného člověka. Dále se vyslovují pro 1) rozšíření práva na odbornou přípravu a učení po celý život, 2) universalizace školní docházky od 0 do 18 let, 3) odborná příprava v raném dětství, 3) bezplatné mateřské školy od 0 do 3 let (PSOE, 2019).

Zahraniční vztahy

V případě této tematické oblasti 100 – Zahraniční vztahy mají největší procentuální podíl výskytu subkategorie 1) 107 – Internacionalismus, pozitivní (40 %), 2) 108 – EU Integrace, regionální integrace, pozitivní (31,43 %), 3) Speciální zahraniční vztahy, pozitivní (15,43 %) (viz Tab. č. 8).

Nejvíce zastoupenou subkategorií v této tematické oblasti je 107 – Internacionalismus, kdy se socialisté velmi často odkazují na důležitost globální spolupráce v oblastech, které nejsou řešitelné pouze na národní úrovni či na úrovni evropské. Vyslovují se pro spolupráci s nadnárodními organizacemi, např. pro spolupráci s Organizací spojných národů (OSN). Dále se socialisté vyslovují pro spolupráci v oblasti mezinárodních soudů například k potrestání válečných zločinců. Rovněž ve volebním programu apelují na globální spolupráci v oblasti pomoci rozvojovým zemím, které trpí chudobou, hladomorem, nemocemi a jinými životně ohrožujícími problémy.

Druhou nejvíce zastoupenou subkategorií je 110 – EU integrace, regionální integrace, pozitivní. Socialisté velmi často zmiňují nutnost úzké spolupráce evropských národů v aktuálních a akutních tématech typu nutné změny přístupu ke klimatické krizi, udržitelnosti ekonomiky nebo migrační politice.

O migraci socialisté hovoří jako o nevyhnutelném jevu, a dokonce jako o nezbytném procesu, který Evropu omládne. Evropa i Španělsko stárnou, a to je realita, kterou nelze ignorovat. Socialisté tak navrhují vytvořit adekvátní a přesnou migrační politiku evropského rozsahu a učiní tím tak migraci pravidelnou, uspořádanou a bezpečnou. Dokonce ve svém programu zmiňují problematiku nevoličů migrantů, kteří nemají možnost volit ve volbách do parlamentu Španělska, i přestože ve Španělsku žijí, pracují a odvádějí daně.

Tab č. 9 - Subkategorie tematické oblasti 100 – Zahraniční vztahy

Subkategorie	Označení	Počet jednotek	Podíl výskytu jednotek v %
Speciální zahraniční vztahy, pozitivní	101	27	15,43
Speciální zahraniční vztahy, negativní	102	0	0,00
Anti-Imperialismus	103	1	0,57
Vojenství, pozitivní	104	8	4,57
Vojenství, negativní	105	3	1,71
Mír	106	9	5,14
Internacionalismus, pozitivní	107	70	40,00
EU integrace, regionální integrace, pozitivní	108	55	31,43
Internacionalismus, negativní	109	2	1,14
EU integrace, regionální integrace, negativní	110	0	0,00
Celkem		175	100,00

Zdroj: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebního programu PSOE pro parlamentní volby.

Socialisté také přikládají značnou důležitost na tom podílet se v globalizovaném světě na podpoře výzkumu. K tomuto je potřeba využít členství v Evropské unii a využít možnosti se účastnit nejpokročilejších mezinárodních programů v oblasti výzkumu, které obohatí španělskou vědeckou komunitu. K obohacení vědecké komunity v Evropě může pomoci i výměna studentů a zkušeností ze zahraničí na různé výměnné programy na univerzitách v celé Evropské unii.

Třetí nejvíce zaznamenanou subkategorii v této tematické oblasti je 101 – Speciální zahraniční vztahy, pozitivní. Tato subkategorie zahrnuje veškerá zmínění se o zemi, se kterou má či chce socialistická strana navázat speciální vztahy, se kterými by chtěla strana navázat spolupráci či spolupráci prohloubit v různých oblastech. Socialisté se často zmiňovali o možné spolupráci s africkým kontinentem.

Socialisté hovoří ve svém programu o vytvoření euro-afrického společného trhu založeného na alianci mezi EU a Africkou unií. Dále se vyslovují pro to, aby Španělsko

převzalo roli, která mu odpovídá, ve vztahu ke kontinentu a zejména k Rovníkové Guineji, která je se Španělskem kulturně, sociálně a ekonomicky spojena. Budou zde usilovat o nezbytnou pomoc, vést dialog o demokracii a o dodržování lidských práv v jejich plném rozsahu.

3.2. Analýza volebních programů PS

3.2.1. Volební program PS z roku 2019

V této podkapitole je analyzován volební program „DEFENDER PORTUGAL, CONSTRUIR O FUTURO” strany PS z roku 2011 z období před parlamentními volbami v témže roce. Je to první volební program do parlamentních voleb, který byl uveřejněn po konci ekonomické krize.

Po provedení obsahové analýzy volebního programu dle procentuálního podílu výskytu jednotek se nejčastěji vyskytované tematické oblasti jsou 400 – Ekonomika (30,25 %). Druhou nejvíce zastoupenou tematickou oblastí je 500 – Blahobyt a kvalita života (26,34 %) a třetí nejzastoupenější tematickou oblastí je 300 – Politické systémy (11,93 %).

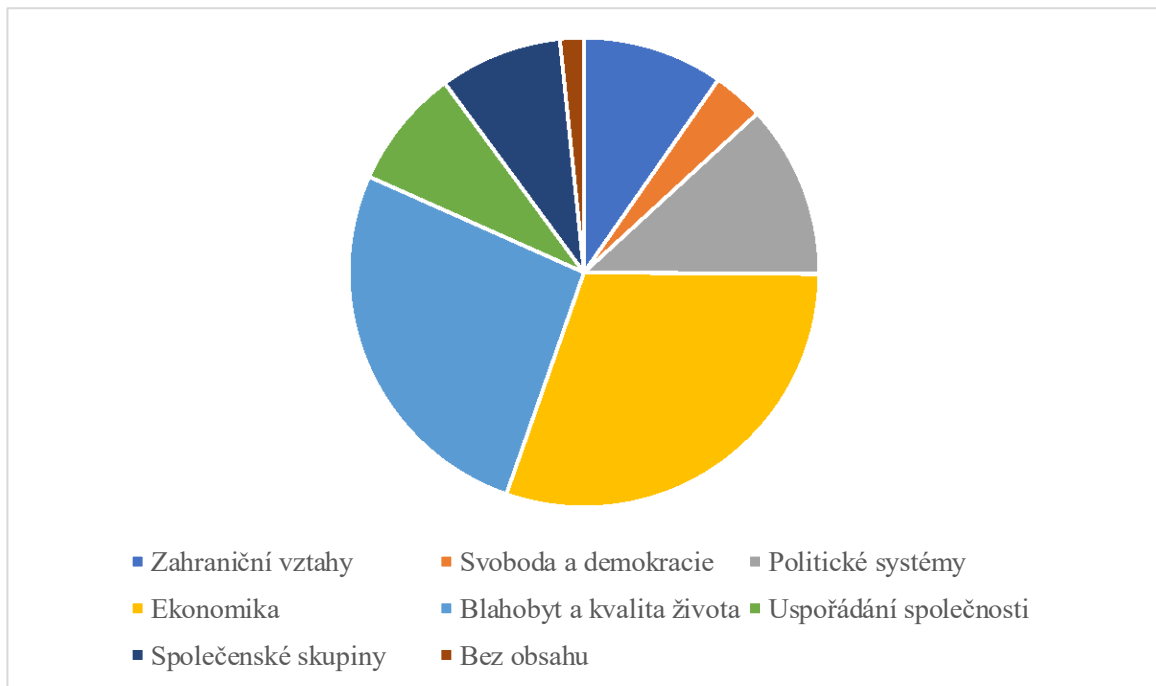
Další tematické oblasti byly zastoupeny s relativně slabým podílem výskytu v procentech: 100 – Zahraniční vztahy (9,67 %), 700 – Společenské skupiny (8,44 %), 600 – Uspořádání společnosti (8,23 %), 200 – Svoboda a demokracie (3,50 %), 000 – Bez obsahu (1,65 %). V tomto případě lze velmi dobře oddělit první tři nejvíce zastoupené tematické oblasti od ostatních témat, která jsou v programu (viz Tab. č. 9).

Tab. č. 10 - Zastoupení tematických oblastí ve volebním programu PS - 2011

Tematická oblast	Označení	Počet jednotek	Podíl výskytu jednotek v %
Zahraniční vztahy	100	47	9,67
Svoboda a demokracie	200	17	3,50
Politické systémy	300	58	11,93
Ekonomika	400	147	30,25
Blahobyt a kvalita života	500	128	26,34
Uspořádání společnosti	600	40	8,23
Společenské skupiny	700	41	8,44
Bez obsahu	0	8	1,65
Celkem		486	100,00

Zdroj: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebního programu PS z roku 2011 pro parlamentní volby.

Graf č. 5 - Tematické oblasti zastoupeny ve volebním programu PS z roku 2011

Zdroj: vlastní graf na základě obsahové analýzy volebního programu PS pro parlamentní volby v roce 2011

Ekonomika

Nejvíce zastoupenou tematickou oblastí ve volebním programu PS v roce 2011 jsou témata týkající se ekonomiky. Tvoří téměř jednu třetinu celého volebního programu. Socialisté zde často řeší negativní dopady ekonomické krize na španělskou ekonomiku. V souvislosti s těmito dopady navrhuji spoustu změn a patrnou regulaci trhu v různých oblastech (403 – Tržní regulace – 12,75 %). Dle socialistů, měnová unie musí být vybavena účinnými mechanismy finanční stabilizace, ale musí zaručit dlouhodobou udržitelnost eurozóny. Za tímto účelem socialisté apelují na nezbytnost posílení koordinaci hospodářských a rozpočtových politik mezi členskými státy a také navrhuji větší sbližování hospodářského růstu

Tab. č. 11 - Subkategorie tematické oblasti 400 – Ekonomika

Subkategorie - ekonomika	Označení	Počet jednotek	Podíl výskytu jednotek v %
Volný trh	401	0	0,00
Iniciativy	402	1	0,67
Tržní regulace	403	19	12,75
Ekonomické plány	404	14	9,40
Korporace	405	4	2,68
Protekcionalismus, pozitivní	406	0	0,00
Protekcionalismus, negativní	407	0	0,00
Ekonomické cíle	408	9	6,04
Keynesiánství	409	0	0,00
Ekonomický růst, pozitivní	410	10	6,71
Technologie, infrastruktura	411	44	29,53
Státem kontrolovaný trh	412	14	9,40
Znárodňování	413	0	0,00
Ekonomická ortodoxie	414	16	10,74
Marx, pozitivní	415	0	0,00
Stagnující ekonomika, udržitelná ekonomika	416	18	12,08
Celkem		149	100,00

Zdroj: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebního programu PS z roku 2011 pro parlamentní volby.

sociálních a environmentálních politik. Vybízí k účinné regulaci finančního systému a trhů, aby bylo možné skutečně čelit příčinám této krize (PS, 2011:27).

Nejčastěji se v programu objevují témata, která se týkají nutnosti investice do technologií a infrastruktury (411 – Technologie a infrastruktura – 29,53 %) v souvislosti se změnou a také s modernizací Portugalska. Socialisté považují za stěžejní investovat do technologické modernizace a inovací, které jsou zásadními faktory změny. Socialisté se proto zavazují podporovat technologickou modernizaci veřejných služeb, rozšířit přístup k počítačům s širokopásmovým připojením k internetu za podmínek rovných příležitostí, podporující přípravu portugalské společnosti na výzvy informační společnosti a informační transformace.

Socialisté také přikládají značnou důležitost dopravní a komunikační infrastruktuře. Zavazují se snažit o kontinuitu rozvoje přístavů, zvyšování jejich efektivitu, rozšiřování jejich zázemí, zejména posílení jejich zapojení do mezinárodních logistických řetězců a posílení jejich exportní funkce a kapacity. Obecně apelují na posílení mezinárodních vazeb země a na posílení integrace do transevropských dopravních sítí se zvláštním důrazem na železniční sektor (PS, 2011: 56).

Dalším častým tématem a jednou z nejčastěji zaznamenaných subkategorií bylo téma nutnosti ekonomické zdravoti (414 – Ekonomická ortodoxie – 10,74 %). Socialisté apelují v tomto programu na ozdravné politiky vytvářené státem. Jsou to většinou témata nevyhnutelně spojená s důsledky ekonomické krize. Jedná se často o nutnost zacházet šetrně a spořit v období krize i po ní. Také se to týká zmínek o snížení rozpočtových deficitů ve volebním programu (PS, 2011).

Blahobyt a kvalita života

Druhou nejvíce zastoupenou tematickou oblastí ve volebním programu do parlamentních voleb strany PS je 500 – Blahobyt a kvalita života (26,34 %). Nejčastěji se v této tematické oblasti vyskytuje subkategorie 504 – Expanze sociálního státu. Socialisté se často vyslovují pro zlepšení zdravotní péče v Portugalsku a také o to, aby zdravotní péče nebyla privilegiem, nýbrž aby byla pro všechny stejně dostupná. Pro socialisty je státní zdravotní služba jedním z hlavních úspěchů demokracie a je tím pádem důležité zajistit její udržitelnost, modernizaci a aktualizaci. Kvalitní zdravotnictví považují za jeden z charakteristických znaků socialistického vládnutí. Apelují také na reformu primární zdravotní péče s novými jednotkami rodinné zdravotní péče a novou sítí kontinuální péče (PS, 2011:20).

Tab. č. 12 - Subkategorie tematické oblasti 500 – Blahobyt a kvalita života

Subkategorie	Označení	Počet jednotek	Podíl výskytu jednotek v %
Environmentalismus	501	17	13,28
Kultura	502	29	22,66
Rovnost	503	15	11,72
Expanze sociálního státu	504	34	26,56
Limitování sociálního státu	505	0	0,00
Rozšíření vzdělávání	506	33	25,78
Limitování vzdělávání	507	0	0,00
Celkem		128	100,00

Zdroj: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebního programu PS z roku 2011 pro parlamentní volby.

Druhou nejčastěji vyskytující se subkategorií v této analýze programu je 506 – Rozšíření vzdělávání (25,78 %). Socialisté podporují zlepšení v oblasti kvalifikace lidí a ve svém programu si vytyčili tři výzvy v oblasti vzdělávání a odborné přípravy: 1) realizace prodloužení povinné školní docházky do konce středního vzdělávání, 2) zobecnění přístupu k vysokoškolskému vzdělávání, 3) nabídka nových vzdělávacích příležitostí, které by měly být koncipovány tak, aby poskytovaly dvojistou certifikaci jednotlivců – akademickou a profesionální (PS, 2011: 62).

Třetí nejvíce zastoupenou subkategorií je 502 – Kultura (22,66 %). Socialisté se v programu zavazují ke zlepšení financování kultury a k financování volnočasových zařízení. Ve svém programu nejvíce podporují zřizování sportovních center a hřišť. Kladou si za cíl prosazovat zobecnění sportu, zaměření se na sportovní nabídku v okolí a dostupnost sportu a pohybových aktivit občanům. Také zmiňují důležitost lepší podpory projektů zaměřených na rodiny, sportování žen, provozování sportu u seniorů. Také chtějí se zastupitelskými orgány propagovat sport bez diskriminace na základě pohlaví, zdravotního postižení nebo etnického původu.

Socialisté také podporují kulturní identitu a uměleckou tvorbu v Portugalsku a uznávají strukturální hodnotu kultury. Zavazují se, že budou uchovávat historické paměti a paměti dědictví. Také zachování portugalského jazyka jako dědictví určité kulturní identity, která je sdílena miliony lidí na celém světě (PS, 2011:66).

Politické systémy

Třetí nejvíce zastoupenou tematickou oblastí vyskytující se ve volebním programu PS z roku 2011 je 300 – Politické systémy (11,93 %). Nejčastěji vyskytující se subkategorie v této tematické oblasti je 305 – Politická autorita (37,93 %). Tato subkategorie představuje všechny quasi-věty, které se týkaly témat (ne)schopností strany nebo opozice. Většinou se toto vztahuje na témata, kde socialisté buďto poukazují na své výsledky a také na to, co (ne)dokázali prosadit. Také tato subkategorie zahrnuje kritiku ostatních stran, na politiku či na chybné kroky jiných politických subjektů – tato témata byla nejpočetněji zastoupena v této subkategorii.

Tab. č. 13 - Subkategorie tematické oblasti 300 – Politické systémy

Subkategorie	Označení	Počet jednotek	Podíl výskytu jednotek v %
Decentralizace, pozitivní	301	9	15,52
Centralizace, pozitivní	302	1	1,72
Vládní a administrativní efektivita	303	21	36,21
Politická korupce, negativní	304	4	8,62
Politická autorita	305	22	37,93
Celkem		58	100,00

Zdroj: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebního programu PS z roku 2011 pro parlamentní volby.

Druhou nejvíce zastoupenou subkategorií je 303 – Vládní a administrativní efektivita (36,21 %). Tato subkategorie představuje výskyt témat, která se týkají nadbytečné administrativy – ta představuje zbytečné náklady pro vládu a to bude nutností tyto náklady snížit. Plánuje to učinit tak, že zruší více než tisíc vedoucích a jiných pozic a přistoupí ke sloučení nebo zániku více než šedesáti orgánů služeb ústřední správy státu.

Socialisté také apelují na to, aby bylo posílené kolektivní vyjednávání ve veřejné správě, dále chtějí umožnit všem pracovníkům ve veřejných funkcích zajistit efektivní přístup k odbornému vzdělávání, slibují také odstranění zbytečné byrokracie a poskytnutí dostupných zjednodušených služeb a posílení transparentnosti ve vztahům s občany (PS, 2011:52).

Třetí nejzastoupenější subkategorií je 301 – Decentralizace, pozitivní (15,52 %). Socialisté v tomto programu apelují na vyvážený rozvoj celého území Portugalska, a to prostřednictvím důsledného postupu v krajských samosprávách, v decentralizaci kompetencí na obce. PS se zavazuje vypracovat aktivní politiku regionální soudržnosti a zavést do praxe opatření pozitivní diskriminace, která dávají podstatu ústavnímu a evropskému určení vývoje nejvzdálenějších portugalských regionů (PS, 2011:59).

3.2.2. Analýza volebního programu PS z roku 2019

V této podkapitole je analyzován volební program „FAZER AINDA MAIS E MELHOR“ socialistické strany z roku 2019 z období před parlamentními volbami, které se konaly v témže roce. Tento program je posledním řádným zveřejněným volebním programem před parlamentními volbami v období po ekonomické krizi.

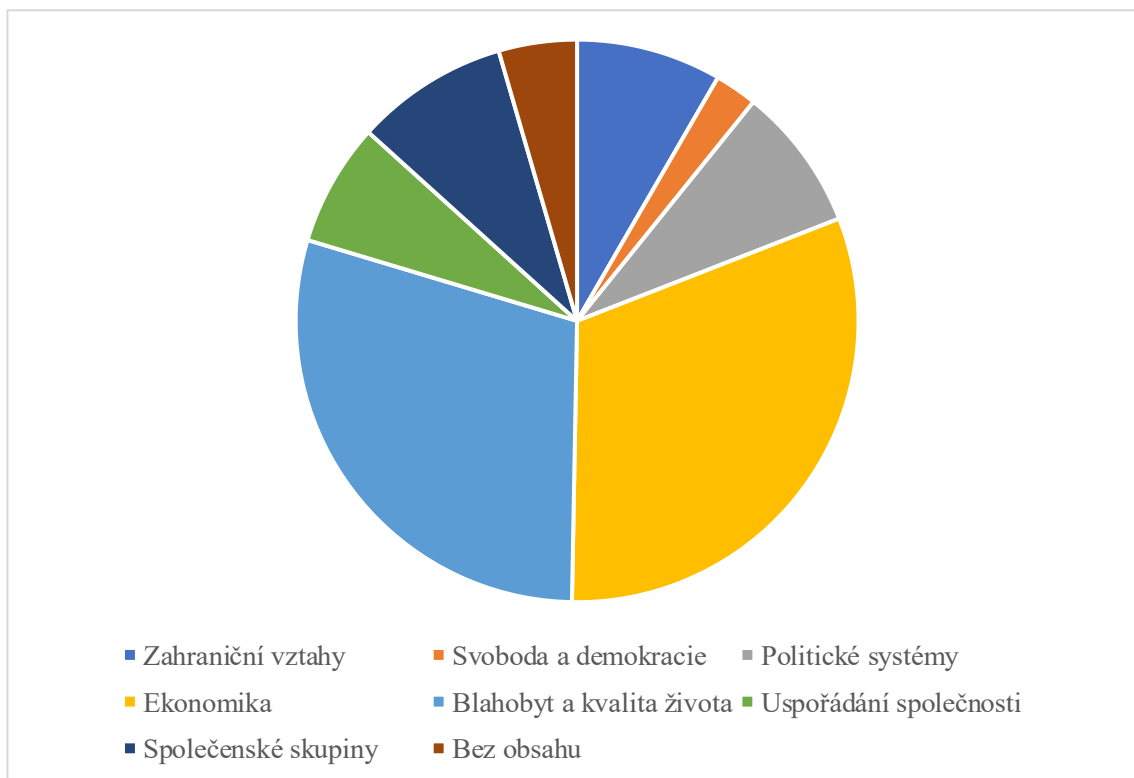
Tab. č. 14 - Zastoupení tematických oblastí ve volebním programu PS z roku 2019

Tematická oblast	Označení	Počet jednotek	Podíl výskytu v %
Zahraniční vztahy	100	130	8,35
Svoboda a demokracie	200	38	2,44
Politické systémy	300	129	8,29
Ekonomika	400	486	31,21
Blahobyt a kvalita života	500	457	29,35
Uspořádání společnosti	600	110	7,06
Společenské skupiny	700	137	8,80
Bez obsahu	000	70	4,50
Celkem		1557	100,00

Zdroj: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebního programu PS z roku 2019 pro parlamentní volby.

Na základě výsledku analýzy lze zjistit, která témata byla v tomto volebním programu nejvíce zastoupena. Nejčastěji vyskytující se tematickou oblastí ve volebním programu PS z roku 2019 je 400 – Ekonomika (31,21 %). Druhou nejčastěji vyskytující se tematickou oblastí je 500 – Blahobyt a kvalita života (29,35 %). Třetí nejvíce zastoupenou tematickou oblastí je 700 – Společenské skupiny (8,80 %). Dále jsou to následující tematické oblasti seřazeny sestupně dle podílu výskytu v procentech: 100 – Zahraniční vztahy (8,35 %), 300 – Politické systémy (8,29 %), 600 – Uspořádání společnosti (7,06 %), 000 – Bez obsahu (4,50 %), 200 – Svoboda a demokracie (2,44 %). Dále jsou analyzovány tři nejčastěji vyskytující se témata a jejich subkategorie.

Graf č. 5 - Tematické oblasti zastoupeny ve volebním programu PS v roce 2019

Zdroj: vlastní graf na základě obsahové analýzy volebního programu PS pro parlamentní volby v roce 2019.

Ekonomika

Nejvíce zastoupenou tematickou oblastí ve volebním programu PS z roku 2019 je 400 – Ekonomika (31,21 %). Ekonomická témata jasně převažují (krom tematické oblasti 500 – Blahobyt a kvalita života) nad tématy ostatními, a to téměř dvounásobně (viz Tab. č. 13). Socialisté zde opět zdůrazňovali negativní dopad ekonomické krize a její doznívání.

Tab. č. 15 - Subkategorie tematické oblasti 400 – Ekonomika

Subkategorie	Označení	Počet jednotek	Podíl výskytu v %
Volný trh	401	1	0,21
Iniciativy	402	10	2,06
Tržní regulace	403	58	11,93
Ekonomické plány	404	55	11,32
Korporace	405	5	1,03
Protekcionalismus, pozitivní	406	1	0,21
Protekcionalismus, negativní	407	0	0,00
Ekonomické cíle	408	40	8,23
Keynesiánství	409	0	0,00
Ekonomický růst, pozitivní	410	13	2,67
Technologie, infrastruktura	411	230	47,33
Státem kontrolovaný trh	412	29	5,97
Znárodňování	413	0	0,00
Ekonomická ortodoxie	414	10	2,06
Marx, pozitivní	415	0	0,00
Stagnující ekonomika, udržitelná ekonomika	416	34	7,00
Celkem		486	100,00

Zdroj: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebního programu PS z roku 2019 pro parlamentní volby.

Nejčastěji zaznamenanou subkategorii v tomto volebním programu PS je 411 – Technologie a infrastruktura (47,33 %). Všeobecně je tato subkategorie nejvíce zaznamenanou napříč všemi tematickými oblastmi ve volebním programu PS z roku 2019. Zmínka o nutnosti investovat do nových technologií a inovací, infrastruktury je všudypřítomná téměř v každé

části volebního programu. Z velké části se nutnost investic do nových technologií týkala nevyhnutelné digitalizace.

Velmi často byla zmiňována nutnost modernizace dosavadních technologií a investic do start-upů. Socialisté povzbuzují podnikání a startupy. Zavazují se přitahovat talenty. PS se zavazuje pokračovat v rozvoji národní podnikatelské strategie s cílem podporovat, dozrávat a pozvednout portugalský podnikatelský ekosystém na globální úrovni. Za tímto účelem se PS zavazuje: 1) pokračovat v implementaci Národní strategie podnikání, zjednodušit digitální služby veřejné správy pro mezinárodní podnikatele, 2) vyvinout program e-rezidence – digitální rezidenční program, 3) podporovat vznik nebo rozvoj podnikatelských akceleratorů s investiční kapacitou pro počáteční kapitál, 4) investice do informačních a komunikačních technologií, 5) podporovat šíření technologií a znalostí vyrobených v Portugalsku, 6) rozšířit program, který podporuje vysoce kvalifikované pracovníky ze startupů (PS, 2019: 202).

Druhou nejvíce zaznamenanou subkategorií je 403 – Tržní regulace (11,93 %). Ve volebním programu se často vyskytuje téma ochrany spotřebitelů a nutností regulace trhu. Navzdory dosaženému pokroku stále hrozí spotřebitelům vůči poskytovatelům služeb ve stále masovější a zrychlené konzumní společnosti spousta „nástrah“. Socialisté se zavazují vůči těmto konfliktům bránit spotřebitele. Cíl mají dvojí: předcházet konfliktům a ukládat spravedlivá pravidla, která vyvažují smluvní podmínky spotřebitelů a poskytovatelů služeb. Socialisté se zavazují k tomu, aby se předcházelo nevhodným prodejním a reklamním technikám, které potenciálně podporují předlužení spotřebitelů, zejména s ohledem na nejzranitelnější spotřebitele.

Také se zavazují vyhodnotit regulační rámec pro bankovní provize, zajistit zásady transparentnosti pro spotřebitele a proporcionality, ve vztahu ke skutečně poskytovaným službám (PS, 2019:180).

Třetí nejvíce zaznamenanou subkategorií v této tematické oblasti je 404 – Ekonomické plánování (11,32 %). Tento volební program obsahuje mnoho zmínek o ekonomickém plánování, zejména se to týkalo dlouhodobých či střednědobých ekonomických plánů, které se socialisté zavazují splnit. Také to jsou ekonomická plánování konzultativního nebo pouze indikativního významu.

Blahobyt a kvalita života

Druhou nejvíce vyskytující se tematickou oblastí ve volebním programu PS z roku 2019 je 500 – Blahobyt a kvalita života (29,35 %). Tato tematická oblast zastupuje téměř třetinu celého volebního programu což ukazuje na to, že je pro socialisty velmi důležitá. V této oblasti jsou nejpočetněji zaznamenány tyto následující subkategorie: 1) 506 – Rozšíření vzdělávání (28,88 %), 501 – Environmentalismus (25,38 %), 504 – Expanze sociálního státu (20,57 %).

Tab. č. 16 - Subkategorie tematické oblasti – 500 – Blahobyt a kvalita života

Subkategorie	Označení	Počet jednotek	Podíl výskytu jednotek v %
Environmentalismus	501	116	25,38
Kultura	502	62	13,57
Rovnost	503	53	11,60
Expanze sociálního státu	504	94	20,57
Limitování sociálního státu	505	0	0
Rozšíření vzdělávání	506	132	28,88
Limitování vzdělávání	507	0	0
Celkem		457	100,00

Zdroj: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebního programu PS z roku 2019 pro parlamentní volby.

Druhou nejčastěji zaznamenanou subkategorií v této tematické oblasti ve volebním programu PS byla 501 – Environmentalismus (25,38 %). S PS byl stanoven cíl uhlíkové neutrality do roku 2050 a byl také schválen plán k jeho dosažení. Zmiňují nutnost aktivně snižovat emise skleníkových plynů směrem k uhlíkové neutralitě země.

V souvislosti s klimatickými změnami se zavazují čelit jejich výzvám a navrhuji integrovaný přístup k rozvoji veřejných politik, aby se navzájem podporovaly a posilovaly, stejně jako organismy ekosystému. Chtějí vytvořit systém, který je dostatečný, kolaborativní a prosperující pro všechny a hlavně takový, který bude v souladu se současnými klimatickými změnami a nutností hledat nové alternativy spojené s nimi.

Třetí nejčastěji zaznamenanou subkategorií v této tematické oblasti je 504 – Expanze sociálního státu (20,57 %). Nejvíce se v této subkategorii vyskytují témata týkající se zdravotnictví a zajištění všeobecné péče pro všechny vrstvy obyvatelstva státem. PS ve svém programu potvrzuje princip odpovědnosti státu za garantování a prosazování ochrany zdraví.

Rovněž se socialisté zavazují snížit zdravotní náklady. Portugalské rodiny nesou nejvyšší přímé platby – patří mezi nejvyšší v Evropě. Socialisté v oblasti zdravotnictví se zavazují: 1) rozšířit pokrytí zubního lékařství v SNS, a to prostřednictvím zdravotních středisek, 2) postupně ukončit placení poplatků v primární zdravotní péči, 3) vytvořit platební poukaz pro znevýhodněné skupiny obyvatelstva, 4) pokračovat v podpoře předepisování generických a biosimilárních léků (PS, 2019).

Společenské skupiny

Třetí nejčastěji zaznamenanou tematickou oblastí je 700 – Společenské skupiny (8,80 %). Nejvíce vyskytující se subkategorií v tomto volebním programu je 701 – Odbory, pozitivní (37,23 %). Tato subkategorie obsahuje jednotky, které se týkaly odborů, pracovních skupin, dělnické třídy a nezaměstnaných pracovníků obecně. Dále také obsahuje výzvy k lepšímu zacházení se všemi zaměstnanci obecně, k více pracovním místům, lepším pracovním podmínkám, penzijnímu zabezpečení pracovníků a ke spravedlivým mzdám.

V případě nezaměstnaných, socialisté se zavazují prohloubit logiku selektivity a zaměření aktivních politik zaměstnanosti na mladé lidi, dlouhodobě nezaměstnané a území s nízkou hustotou obyvatelstva. Dále chtějí vyvinout program, který zvyšuje inkluzivní zaměstnávání lidí a který se soustředí na dlouhodobě nezaměstnané a mladé lidi (PS, 2019: 132-134).

Tab. č. 17 - Subkategorie tematické oblasti – 700 – Společenské skupiny

Subkategorie	Označení	Počet jednotek	Podíl výskytu jednotek v %
Odbory, pozitivní	701	51	37,23
Odbory, negativní	702	0	0,00
Agrikultura a farmáři, pozitivní	703	36	26,28
Střední třída	704	10	7,30
Znevýhodněné skupiny	705	23	16,79
Ekonomicky neaktivní	706	17	12,41
Celkem		137	100,00

Zdroj: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebního programu PS z roku 2019 pro parlamentní volby.

Druhou nejvíce vyskytující se subkategorií této tematické oblasti je 703 – Agrikultura a farmáři (26,28 %). Je to poprvé, co se tato subkategorie dostala mezi tři nejzastoupenější. Témata agrikultury a farmářů v tomto programu byla často rozebírána, zejména v souvislosti se Společnou zemědělskou politikou. Socialisté tomuto tématu věnovali značnou část volebního programu z roku 2019. V souvislosti s hlavními ekonomickými cíli růstu, zaměstnanosti se dle socialistů nelze obejít bez moderního zemědělství, konkurenceschopného a integrovaného do trhů, schopného zajistit zdravé potraviny a u toho respektovat udržitelné využívání přírodních zdrojů. Pro soudržnost a odolnost území je nezbytná přítomnost tradičního zemědělství, které je blíže přírodě, které zajišťuje obsazenost a vitalitu venkovských oblastí v úzké návaznosti na další aktivity (PS, 2019:103-104).

Třetí nejvíce vyskytující se subkategorii v této tematické oblasti je 705 – Znevýhodněné skupiny (16,79 %). V tomto případě se jedná o obecné příznivé zmínky o znevýhodněných skupinách, většinou menšinách. Jedná se o zejména o hendikepované osoby, osoby LGBTQ+ komunity a o imigranty. Socialistická strana se o tyto znevýhodněné skupiny chce postarat a v programech se o těchto skupinách vyskytují veskrz pozitivně a chtějí zajistit jejich co největší možnou inkluzi do společnosti. Například se zmiňují i o nutnosti podporovat bývalé bojovníky, včetně osob se zdravotním postižením, kteří přišli ve válce k úrazu a jsou dokonce života ochromeni.

Značná část programu se také zabývá právy LGBTQI+ komunity a v programu se všeobecně PS vyjadřuje pozitivně o této komunitě a snaží se o maximální inkluzivitu. PS se zavazuje bojovat proti diskriminaci na základě sexuální orientace, genderové identity a sexuálních charakteristik. V Portugalsku bylo dosaženo v posledních letech spousta pokroků v této oblasti znevýhodněné skupiny.

Podařilo se prosadit zákaz diskriminace v přístupu k manželství, adopci a lékařské pomoci. PS si vytyčila tři další důležité cíle: 1) zahájit kampaně, které budou zaměřené na dekonstrukci stereotypů a prevenci homofobních, bifobních, transfobních a interfobních praktik, 2) vyvinout nástroje, které zvýší povědomí o záležitostech genderové identity a sexuální orientace ve školách, které pomůže při boji se stereotypy zažitými ve školách a následně i v celé společnosti, 3) vyvinout určitou strategii na podporu transgender lidí v procesu tranzice (PS, 2019:165).

3.3. Analýza volebních programů PS a PSOE – komparace

V této podkapitole jsou nejdříve srovnány výsledky obsahové analýzy volebních programů PSOE v letech 2011 a 2019 a poté jsou srovnány výsledky obsahové analýzy volebních programů PS v letech 2011 a 2019. Srovnávány jsou pouze tematické oblasti, které jsou nejvíce zastoupeny ve volebních programech.

Ve volebním programu PSOE z roku 2011 je nejvíce zastoupena tematická oblast 500 – Blahobyt a kvalita života (28,58 %) a v roce 2019 to byla 400 – Ekonomika (25,10 %). V případě španělské socialistické strany lze vidět, že strana změnila své postoje a změnila svou strategii. Obsahová analýza odhalila rozdílné hodnoty v případě dvou nejvíce zastupovaných tematických oblastí. Avšak také ukázala na podobné rozložení hodnot v obou volebních programech. Napříč oběma programy i přes to, že jsou od sebe osm let, lze sledovat, že tematické oblasti jsou zastoupeny dosti podobně (viz Tab. č. 17).

Tab. č. 18 - Tematické oblasti – srovnání PSOE volebních programů

Tematická oblast	PSOE – 2011 Podíl výskytu jednotek v %	PSOE - 2019 Podíl výskytu jednotek v %
Zahraniční vztahy	11,26	11,65
Svoboda a demokracie	4,39	6,72
Politické systémy	6,43	10,05
Ekonomika	26,10	25,10
Blahobyt a kvalita života	28,58	23,57
Uspořádání společnosti	7,97	10,32
Společenské skupiny	10,96	9,45
Bez obsahu	4,31	3,13
Celkem	100	100,00

Zdroj: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebních programů PS a PSOE v letech 2011 a 2019.

Ve výše uvedených hodnotách lze spatřovat podobnost v podílech výskytu jednotek v procentech. 400 – Ekonomika, 500 - Blahobyt a kvalita života jsou ty nejvíce zaznamenávané hodnoty. Dále jsou to čtyři tematické oblasti, které se pohybují okolo desetiny celého programu. Zbývající tematické oblasti jsou zastoupeny pouze v jednotkách procent (200 -

Svoboda a demokracie, 300 - Politické systémy, 000 - Bez obsahu). Tento vzorec se opakuje i v případě portugalské socialistické strany.

Ve volebním programu PS z roku 2011 byla nejvíce zastoupena tematická oblast 400 - Ekonomika (30,25 %) a v roce 2019 to byla rovněž ta samá tematická oblast (31,21 %) (viz Tab. č. 18). V případě portugalské socialistické strany lze opět sledovat určitý opakující se hodnotový trend. Tematické oblasti jsou v roce 2011 a 2019 obdobně procentuálně zastoupeny.

Opět je 400 - Ekonomika a 500 - Blahobyť a kvalita života těmi nejvíce zaznamenávanými tematickými oblastmi. U tematické oblasti Zahraniční vztahy je hodnota opět podobná, taktéž u 200 - Svoboda a demokracie. V případě tematické oblasti 300 - Politické systémy se hodnoty už trochu více rozcházejí.

Dále tematické oblasti 700 - Uspořádání společnosti a 600 - Společenské skupiny jsou procentuálně podobně zastoupeny. Větší rozdíl je akorát u tematických oblastí 400 - Ekonomika a 500 - Blahobyť a kvalita života a také oblasti 000 - Bez obsahu. V roce 2019 si vyšší procentuální podíl výskytu jednotek u tematické oblasti 000 - Bez obsahu (4,50 %) lze vysvětlit vzrůstem nových témat, která byla nezařaditelná do kterékoliv ze subkategorií, tedy automaticky nepatří ani do jedné z tematických oblastí.

Tab č. 19 - Tematické oblasti – srovnání PSOE volebních programů

Tematická oblast	PS – 2011 Podíl výskytu jednotek v %	PS – 2019 Podíl výskytu jednotek v %
Zahraniční vztahy	9,67	8,35
Svoboda a demokracie	3,50	2,44
Politické systémy	11,93	8,29
Ekonomika	30,25	31,21
Blahobyť a kvalita života	26,34	29,35
Uspořádání společnosti	8,23	7,06
Společenské skupiny	8,44	8,80
Bez obsahu	1,65	4,50
Celkem	100	100,00

Zdroje: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebních programů PS a PSOE.

Při srovnání výsledků analýzy volebních programů od obou socialistických stran (PS, PSOE), lze konstatovat, že: 1) převažuje ekonomická tematická oblast (viz Tab. č. 19), 2) existuje podobnost výsledků a tedy převažuje určitý vzorec tematických oblastí obsažených ve volebních programech obou stran, 3) volební programy socialistických stran nijak výrazně nemění svůj obsah a jsou ideologicky konzistentní.

Tab. č. 20 - Zastoupení tematických oblastí - souhrn

Politická strana	Nejvíce zastoupená tematická oblast	
PS	<i>Blahobyt a kvalita života</i>	<i>Ekonomika</i>
PSOE	<i>Ekonomika</i>	<i>Ekonomika</i>

Zdroje: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebních programů PS a PSOE.

Výsledkem tohoto shrnutí výsledku je Tab. č. 19, která ukazuje nejvíce zastoupené tematické oblasti ve volebních programech španělské socialistické strany (PSOE) z let 2011 a 2019 a také ve volebních programech portugalské socialistické strany (PS) z let 2011 a 2019. Všechny volební programy jsou uveřejněny jako volební programy pro parlamentní volby ve Španělsku a v Portugalsku, které se konaly v letech 2011 a 2019.

3.3. Diskuze závěru analytické části

Na základě manuálního kódování vyhotovení obsahové analýzy volebních programů lze konstatovat, že všeobecně nejvíce zastoupenou tematickou oblastí v těchto programech je ta ekonomická. V případě analýzy prvního volebního programu po konci ekonomické krize ve Španělsku z roku 2011 je nejvíce zastoupena tematická oblast 500 – Blahobyt a kvalita života. Toto byl jediný volební program, ve kterém převažovala jiná tematická oblast, než 400 – Ekonomika. V ostatních volebních programech napříč oběma zeměmi převažovala tematická oblast 400 – Ekonomika.

Na základě výše zmíněných výsledků vyhotovené obsahové analýzy volebních programů zemí Španělska a Portugalska lze zodpovědět výzkumné otázky této práce.

- I) *Jak a do jaké míry ovlivnil posun k ekonomickému středu socialistické strany v Portugalsku a ve Španělsku?*

Napříč Evropou, tradiční levicové strany se nacházejí v celkovém úpadku. Podpora pro socialistické a sociálně-demokratické strany klesá. Zejména v oblastech bývalých satelitů SSSR je podpora tradiční levice nejnižší, zejména pokud se jedná o bývalé komunistické strany, které prošly sociál-demokratizací.

Dle teorie Sheri Berman a Marii Snegovaya (2019), existuje jeden zásadní společný faktor (*underlying factor*), který je zodpovědný za úpadek levicových stran a hnutí v Evropě, a to reformy ekonomiky – posun k ekonomickému středu, tedy posun k neoliberalistické ekonomické politice. Levice se poté posouvá k tématům jako privatizace částí veřejného sektoru, omezování sociálního státu a deregulace podnikání a finančních sektorů.

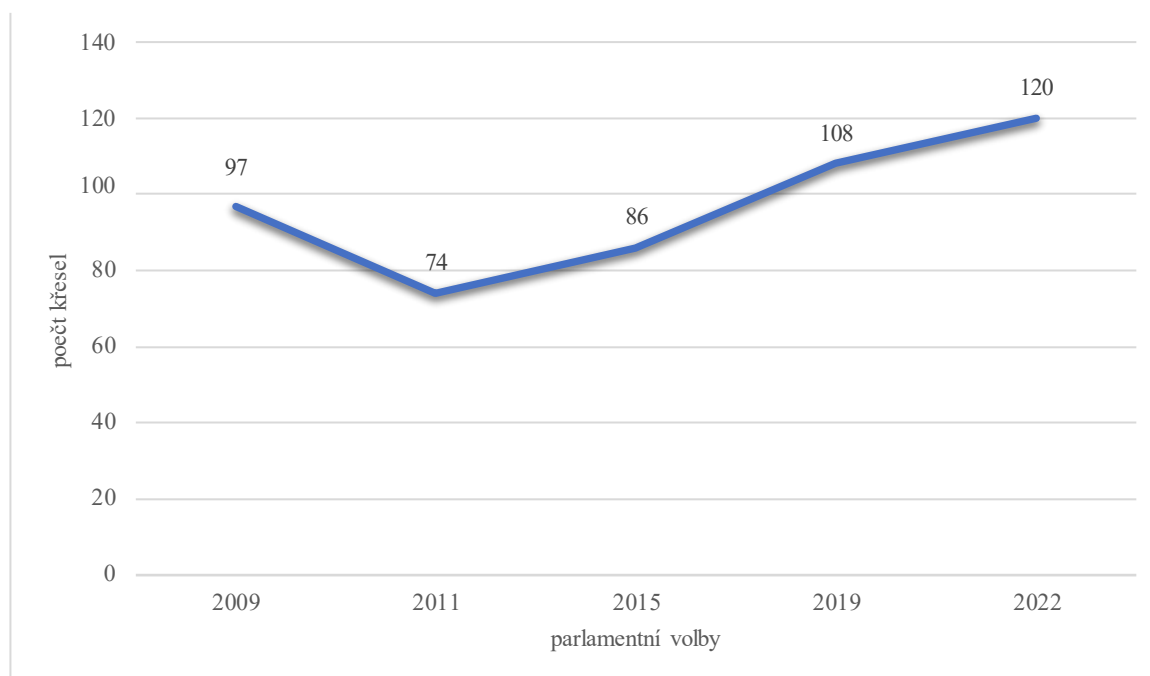
Portugalská socialistická strana a španělská socialistická strana se v souvislosti s proběhnuvší ekonomickou krizí, která měla dalekosáhlé negativní dopady na ekonomiku, odolaly posunu do ekonomického středu, byť zde existovaly částečné pokusy před krizí. Strana ve svých programech reagovala pružně na ekonomické dopady krizí a většinou prosazovala ekonomické politiky souznějící s jejich levicovostí. Zabývaly se nejčastěji ekonomickými tématy a podporovaly rozšíření sociálního státu ve Španělsku i v Portugalsku (Berman, Snegovaya, 2019:8-9).

II) *Jak se tyto strany adaptovaly na krizi a na příliv populistických stran?*

Socialistické strany využily svého potenciálu být skutečnou levicí a orientovaly se spíše na ekonomická témata, která definují levicové subjekty. V těchto tématech jsou ideologicky konzistentní (tržní regulace, ekonomika kontrolována státem, apod.). Dále se také soustřeďují na témata související s blahobytem a kvalitou života občanů ve Španělsku i v Portugalsku, a to rozšiřování sociálního státu, rozšiřování vzdělávání, environmentalistická témata a témata týkající se rovnosti a spravedlnosti občanů ve Španělsku a v Portugalsku. Tyto strany se adaptovaly tím způsobem, že se opět navrátily do svých „kořenů“ a navázaly na témata, se kterými populistické strany neumí lépe operovat.

Méně se strany soustředily na „*identity politics*“, v čem se lépe orientují právě populistické strany. To také podpořilo vzrůstovou tendenci obou socialistických stran po ekonomické krizi v roce 2008 (viz Graf č. 7). Portugalské socialistické strany sice po roce 2009 preference a mandáty v parlamentu nejdříve klesly, poté ale opět strana nabrala na síle a v současnosti je opět vládnoucí stranou a prosazuje svůj volební program.

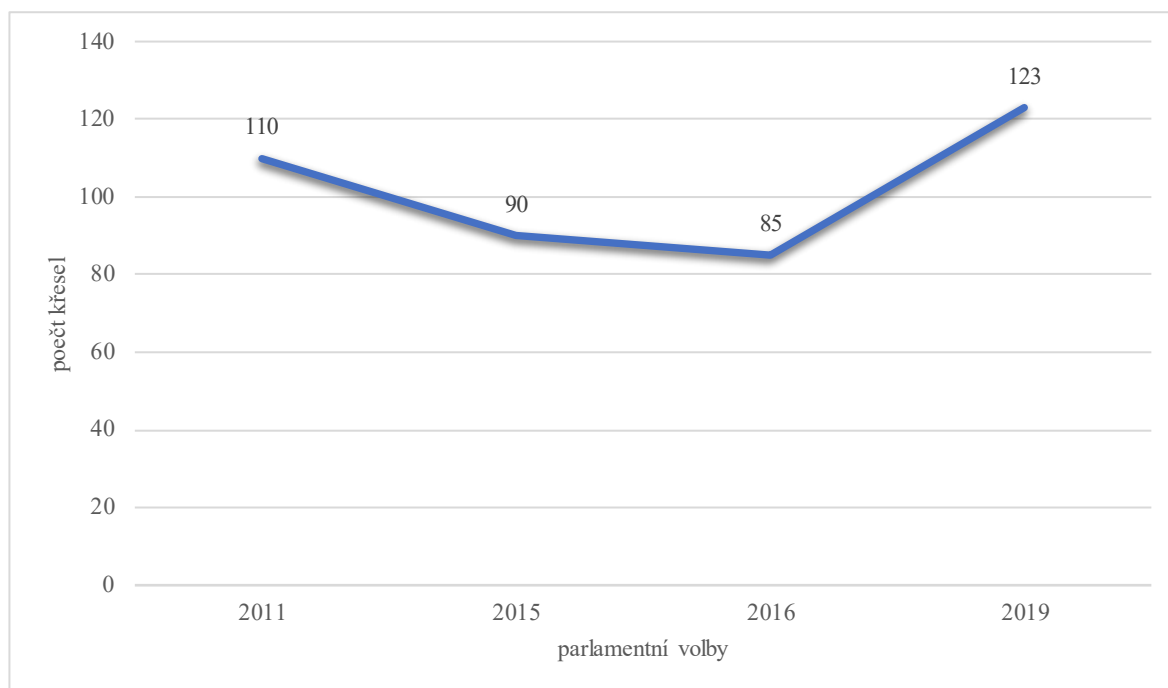
Graf č. 6 - Počet mandátů pro PS v období od 2009 do 2022

Zdroj: vlastní zpracování z *Parties and Elections*. Dostupné z: www.parties-and-elections.eu.

V případě španělské socialistické strany lze tvrdit to samé. Španělské socialistické straně sice také nejdříve klesl počet křesel v parlamentu, ale poté opět začala získávat větší počet křesel a její trend je spíše rostoucí (viz Graf č. 8).

Graf č. 7 - Počet mandátů pro PSOE v období od 2011 do 2019

Zdroj: vlastní zpracování z Parties and Elections. Dostupné z: www.parties-and-elections.eu.

Ani jedné ze stran se sice nepodařilo získávat tak vysoký počet křesel, jako tomu bylo před ekonomickou krizí, ale na základě získaného počtu křesel lze konstatovat, že se strany adaptovaly na dopady ekonomické krize a na nárůst počtu populistických stran ve stranických systémech obou zemí. Stále se jim daří být vládními stranami i po negativních důsledcích ekonomické krize v roce 2008 a získávají relativně vysoký počet křesel v obou parlamentech zemí Španělska i Portugalska (viz Graf č. 7, 8).

Tab č. 21 - Tematické oblasti – součet jednotek obsahové analýzy PSOE, PS

Tematická oblasti	Označení	Počet jednotek	Podíl výskytu jednotek v %
Zahraniční vztahy	100	506	10,30
Svoboda a demokracie	200	216	4,40
Politické systémy	300	426	8,67
Ekonomika	400	1367	27,82
Blahobyt a kvalita života	500	1330	27,07
Uspořádání společnosti	600	414	8,43
Společenské skupiny	700	470	9,57
Bez obsahu	000	184	3,75
Celkem		4913	100,00

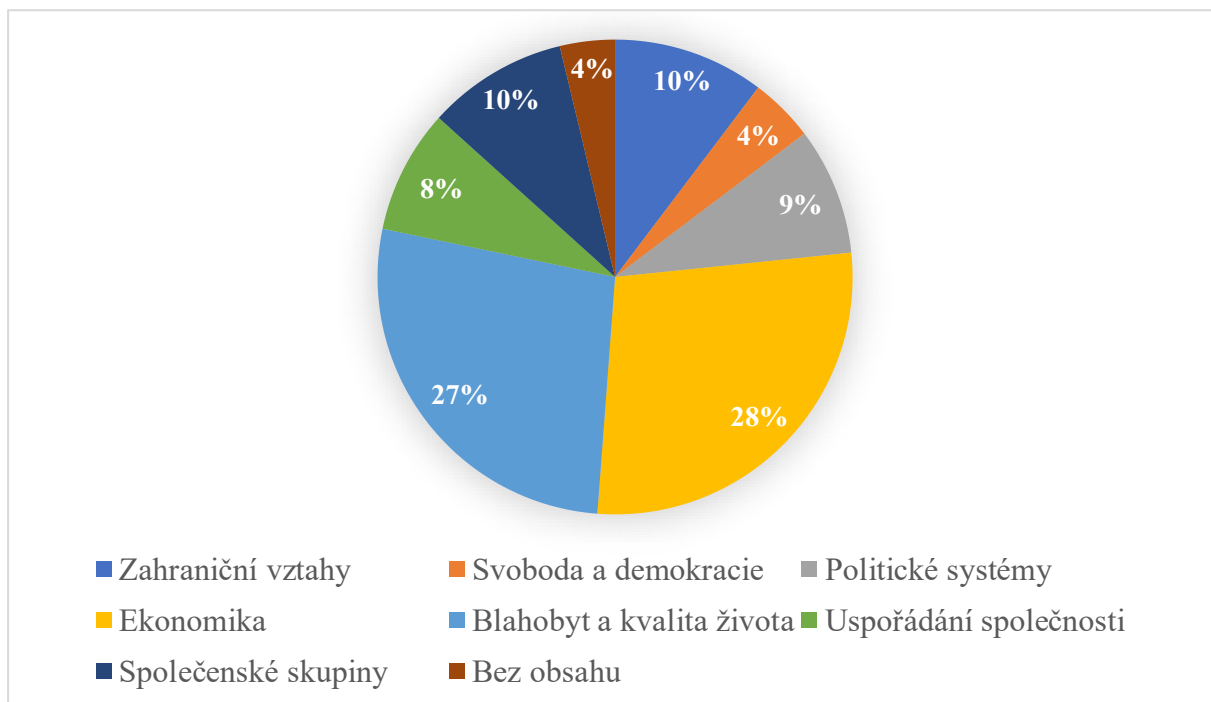
Zdroje: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebních programů PS a PSOE.

Na základě souhrnné analýzy obou stran (PS i PSOE) v období po ekonomické krizi po současnost lze konstatovat, že převládají ekonomická témata (viz Tab. č. 17) o necelé procento všech jednotek. A to i napříč tomu, že v jednom ze čtyř zkoumaných volebních programů socialistických stran převládala tematická oblast 500 – Blahobyt a kvalita života. Tato tematická oblast se ocitá na druhém místě ze všech tematických oblastí.

Témata týkající se rozšíření sociálního státu, kultury, rovnosti a rozšíření vzdělávání jsou o pouhé necelé procento méně přítomna v programech než ekonomická témata. I tato témata jsou však pro levice velmi důležitá. I na základě tohoto zastoupení lze konstatovat, že se socialistické strany snaží o „opravdovou“ levicovou politiku a na základě analýzy volebních programů lze konstatovat, že se socialistické strany neposunuly do ekonomického středu a neprosazují neoliberalistickou ekonomickou politiku.

Populistické strany dle teorie Berman a Snegovaya (2019) nemají zkušenost s takovými ekonomickými reformami, které by byly potřebné pro stranickou obnovu a napravení důsledků ekonomické krize ve Španělsku a v Portugalsku. Tato teorie se ukazuje na příkladu těchto dvou zemí jako pravdivá a skutečně důraz na ekonomická témata pomáhají levicovým subjektům ve volbách uspět.

Graf č. 8 - Tematické oblasti sečteny – PS a PSOE

Zdroje: vlastní výpočty na základě obsahové analýzy volebních programů PS a PSOE.

III) Do jaké míry se strany ve svých volebních programech zaměřují spíše na sociální a kulturní problematiku nebo na problematiku ekonomickou?

Na základě analýzy všech programů lze konstatovat, že se socialistické strany ve svých volebních programech zabývají více ekonomickou problematikou (necelých 28 %), nežli problematikami sociálními a kulturními, byť i ty tvoří značnou část volebních programů (viz Graf č. 9).

V případě prvního zkoumaného volebního programu PSOE z roku 2011, tedy prvního zveřejněného volebního programu po ekonomické krizi, nejvíce zastoupenou tematickou oblastí byla témata týkající se blahobytu a kvality života. Většinou socialisté se zavazovaly rozšířit vzdělávání a sociální stát. Dále to byla témata týkající se rovnosti ve společnosti, zachování a podpora kultury, španělského jazyka a neposledně také environmentalistických témat – udržitelnost, klimatická změna, reformy spojené s environmentalismem.

Druhý analyzovaný volební program PSOE z roku 2019, poslední dostupný zveřejněný program strany po ekonomické krizi, obsahoval více témat týkající se ekonomiky a různých ekonomických opatření. Zejména se jednalo o řešení negativních ostávajících důsledků ekonomické krize, tržní regulace (zejména ochrana spotřebitele před podniky a jejich nekalými praktikami) a zavedení minimální mzdy.

Třetím analyzovaným programem byl volební program PS před volbami do parlamentu v roce 2011, tedy první zveřejněný program PS po ekonomické krizi. V tomto programu převládala opět ekonomická témata, která se z velké části zabývala zejména nutností zavést ochranné prvky do ekonomiky pro ty nejslabší ve společnosti a také odpověď na negativní ekonomické dopady proběhnuvší ekonomické krize. Opět se v tomto volebním programu také často socialisté zabývali ochranou spotřebitele před nekalými praktikami některých firem.

Čtvrtým analyzovaným volebním programem byl volební program PS před volbami do parlamentu v roce 2019, tedy poslední zveřejněný program PS po ekonomické krizi. V tomto volebním programu byla nejčastěji zastoupena ekonomická témata – přesněji témata týkající se nutnosti modernizace a zlepšení technologií a infrastruktury v Portugalsku. Velmi silně zastoupeným tématem ve volebním programu socialistů byla také téma tržních regulací a ekonomického plánování.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývala transformací socialistických stran ve Španělsku a v Portugalsku v období po ekonomické krizi. Tato práce se soustředila zejména na vnitřní transformaci stran a jejich programových priorit na základě nejvíce zaznamenaných tematických oblastí a subkategorií ve volebních programech. Sledována byla schopnost adaptovat se na nové podmínky, které vyvstaly z doby po ekonomické krizi – v Evropě dochází k roztržení tradičních stranických systémů, mnohdy to také znamenalo konec téměř dvoustranického systému (například Řecko do voleb v roce 2012 (Tsatsanis, Teperoglou, 2014), oslabení tradičních politických subjektů a podpory pro tyto strany.

Tento vývoj také způsobil značný nárůst počtu nerozhodných a fluktuujících voličů, kteří jsou nakloněni volbě nových stran, které bývají veskrze proti již etablovaným stranám ve stranických systémech. Většinou to vede voliče k volbě nových populistických stran a hnutí a tradiční (zejména levicové) strany ztrácí na úkor těchto populistických hnutí. Takovéto strany umí velmi dobře ovládat jazyk socio-kulturních témat, zejména hodnotové politiky. Většinou se jedná o vymezování se proti druhým na „my“ versus „oni“ (Laclau, 2005). Co se týče ekonomických témat, populistické strany se jimi natolik nezabývají, poněvadž se v nich velmi často neorientují, a tak vše „vsází na jednu kartu“, tedy na vymezování se proti ostatním - spíše se věnují otázkám hodnotové politiky.

K testování teorie od Berman a Snegovaya (2019), bylo nutno provést důkladnou analýzu a studium volebních programů socialistických stran v Portugalsku a ve Španělsku. Tyto dvě strany jsou úspěšné levicové strany, které zůstávají i v současnosti relevantními politickými subjekty. Narozdíl od většiny ostatních levicových stran v Evropě, kde (nejen) ekonomická krize způsobila fragmentaci stranických a politických systémů. Tato krize podpořila vznik nových stran a hnutí v Evropě. Autorky poukázaly na důležitost ekonomických témat pro levicové subjekty. Také tvrdí, že pokud se levicové strany budou opět soustředit více na problematiku spojenou s ekonomickými tématy, mají šanci obstát v boji proti populistickým stranám, které se v této problematice často tak dobře nevyznají a tudíž se spoléhají na vymezování se proti ostatním, tedy spíše se soustředí na socio-kulturní témata (Berman, Snegovaya, 2019).

K dosažení cíle této práce byla zvolena kvalitativní interpretativní metoda obsahové analýzy. K operacionalizaci bylo použito kódovací schéma dostupné z Manifesto Project Database, ve kterém lze rozlišovat témata zastoupené ve volebních programech socialistických stran. Účelem použití kódovacího schématu z MPD je poznat, za pomoci obsahové analýzy, postoje stran či prezidentů kvantifikací jejich výroků a vzkazů svým voličům. Klasifikační

schéma s doprovodným souborem pravidel bylo vyvinuto, aby se dala prohlášení stran či prezidentských kandidátů srovnávat mezi sebou. Vybrané kódovací schéma poskytuje všem kódérům všechny stěžejní a relevantní informace, definice a zdroje, které jsou potřebné k použití schématu kódování.

Kódovací schéma z MPD rozlišuje mezi různými tématy a skládá se ze sedmi tematických oblastí, z nichž jedna je ekonomická. Další z mnoha výhod, které toto schéma poskytuje, je také rozdělení i v rámci jedné tematické oblasti na několikero subkategorií (celkem 56 v celém kódovacím schématu – viz Tab. č. 1) v závislosti na určité zvolené tematické oblasti. Subkategorie v tematických oblastech také umožnily rozlišit přesně, která témata skrze počet zastoupených analytických jednotek v jedné subkategorii jsou nejvíce zastoupena.

Tato práce přináší několikero zásadních zjištění. Na základě analýzy čtyřech zmíněných volebních programů lze konstatovat, že ve volebních programech socialistických stran v Portugalsku a ve Španělsku jsou nejvíce zastoupena ekonomická témata a převažují nad socio-kulturními otázkami. Toto zjištění je v souladu s teorií Berman a Snegovaya (2019) a také s publikací Marco Lisi (2021). Autor ve své publikaci tvrdí, že levicové strany měnily své postoje po ekonomické krizi. Mainstreamové levicové strany se dle něj posunují od ekonomického středu znovu k jejich levicovosti (Berman, Snegovaya, 2019; Lisi, 2021).

Dalším zásadním zjištěním v této práci je politická úspěšnost stran poté, co se odklonily od ekonomického neoliberalismu ve svých programech. Tento odklon od neoliberalismu po ekonomické krizi je pro levici rozhodujícím faktorem pro jejich politickou úspěšnost (Berman, Snegovaya, 2019). Španělská a portugalská socialistická strana je v tomto rozdílná oproti ostatním stranám v Evropě, kdy levice se spíše posunula do ekonomického středu a postupně tak ztrácela na své autenticitě a také ztrácela, a v současnosti stále ztrácí, své původní voliče. Tihle voliči zvolili buďto zcela nové politické subjekty nebo populistické strany a hnutí. V případě střední a východní Evropy může mít vliv na úspěšnost levice i vysoká míra anti-komunismu v těchto zemích a nedostatečná míra sociál-demokratizace post-komunistických stran. Toto dle některých odborníků ovlivňuje chování stran a jejich vystupování navenek a taktéž chování voličů dle T. J. Ishiyami (Ishiyama, 2002).

Třetím důležitým zjištěním v této práci je vliv adaptace socialistických stran na ekonomickou krizi a na populistická hnutí a strany. V Portugalsku není taková míra populismu jako v ostatních zemích Evropy také z toho důvodu, že posun od neoliberalismu levice v Portugalsku je účinným nástrojem jak přijmout fluktuující voliče, aby opět volili socialistickou stranu. Filipe Carreira da Silva a Susana Salgado (2018) rovněž ukazují na

selhání populismu (populistické rétoriky a populistických strategií) v Portugalsku. Dle jejich teorie utváření politické debaty bylo soustředěno okolo snižování sociálních dávek a negativního vlivu sil ekonomické globalizace a kapitalistické akumulace (vštěpeno mezi argument „my“ versus „oni“), které bylo i v obsahu populistických stran, avšak nemělo takovou účinnost, jako u socialistických stran. Toto zjištění vypovídá také o schopnosti socialistických stran vyznat se v ekonomických otázkách. Což i dle teorie Berman a Snegovaya (2019) populistické strany a hnutí neumí ovládat a dlouhodobě nezvládají s ekonomickými tématy uspět u voličů. Svou pozornost tak upírají spíše na hodnotovou politiku a zabývají se spíše socio-kulturními tématy (Berman, Snegovaya, 2019; Silva, Salgado, 2018).

Mezi limity tohoto typu výzkumu patří zejména jeho časová nákladnost. Interpretativní obsahová analýza je zdlouhavá a náročná na autora práce. Manuální kódování dokumentů je kódováno většinou jednou osobou a v jednom čase zároveň – tento způsob analyzování může vést ke zkreslení výsledků práce při přiřazování quasi-vět do různých tematických oblastí, potažmo i do jedné ze subkategorií. Reliabilita výsledků při používání této metody může být narušena a výsledky mohou tak být zkresleny.

Volební programy jsou analyzovány v celé své délce i proto je tento výzkum časově náročný. Jednou z výhod této metody je možnost poznání celých volebních programů a schopnost vyzorovat ideologické postoje a změny strategií uvnitř strany. Zároveň další z výhod tohoto typu výzkumu je možnost jeho použití na větší počet zemí. Tuto metodu výzkumu lze znovupoužít na jiné volební programy. Při dalším výzkumu tohoto typu lze zahrnout také větší počet programů do analýzy. Další výzkumy by mohly obsahovat i jiné stranické dokumenty, nejen předvolební programy. Také existuje možnost zahrnout do analýzy i jiné země a jiné strany, tudíž je mnoho možností jak v tomto typu výzkumu pokračovat.

LITERATURA

Anckar, C. (2008). On the applicability of the most similar systems design and the most different systems design in comparative research. *International Journal of Social Research Methodology*, 11(5), 389-401.

Anduiza, E., Guinjoan, M., & Rico, G. (2018). Economic crisis, populist attitudes, and the birth of Podemos in Spain. *Citizens and the Crisis: Experiences, Perceptions, and Responses to the Great Recession in Europe*, 61-8.

Berman, S. (2006). *The primacy of politics: Social democracy and the making of Europe's twentieth century*. Cambridge University Press.

Berman, S., & Snegovaya, M. (2019). Populism and the Decline of Social Democracy. *Journal of Democracy* 30(3), 5-19.

Bernstein, M. (2005). Identity politics. *Annu. Rev. Sociol.*, 31, 47-74.

Bosco, A., & Verney, S. (2012). Electoral epidemic: the political cost of economic crisis in Southern Europe, 2010–11. *South European society and politics*, 17(2), 129-154.

Bremer, B. (2018). The missing left? Economic crisis and the programmatic response of social democratic parties in Europe. *Party Politics*, 24(1), 23-38.

Carreira da Silva, F., & Salgado, S. (2018). Why no populism in Portugal?. *Changing societies: legacies and challenges. Vol. 2. Citizenship in crisis*, 249-268.

Casal Bertoa, F. (2019). The calm before the storm: explaining the institutionalization of consequences of the radical right moving to the economic left. *Electoral Studies*, 44, 225- 234.

Field, B. N. (2009). A 'second transition in Spain? Policy, institutions and interparty politics under Zapatero (2004–8). *South European Society and Politics*, 14(4), 379-397.

Field, B., & Botti, A. (Eds.). (2013). *Politics and society in contemporary Spain: From Zapatero to Rajoy*. Springer.

Freire, A. (2021). Left-wing governmental alliance in Portugal, 2015-2019: A way of renewing and rejuvenating social democracy?. *Brazilian Political Science Review*, 15.

Gakpo, M., & Yao, D. (2013). *The fall of Lehman*. SSRN Working Paper Series (August).

Giddens, A. (2013). *The third way and its critics*. John Wiley & Sons.

Gillespie, R. (1990). The break-up of the 'socialist family': Party-union relations in Spain, 1982–89. *West European Politics*, 13(1), 47-62.

Gillespie, R. (2013). 'Programa 2000': The Appearance and Reality of Socialist Renewal in Spain. In *Rethinking social democracy in Western Europe* (pp. 78-96). Routledge.

Green-Pedersen, C. (2007). The growing importance of issue competition: The changing nature of party competition in Western Europe. *Political Studies*, 55(3), 607-628.

Han, D. (2023). An Overview d'état: Are Coups Democracy in Action? JSTOR DAILY. Dostupné z: <https://daily.jstor.org/an-overview-detat-are-coups-democracy-in-action/>

Harteveld, E. (2016). Winning the 'losers' but losing the 'winners'? The electoral response: evidence from Greece, Portugal, and Spain. *West European Politics*, 42(6), 1284-1309.

Hernández, E., & Kriesi, H. (2016). The electoral consequences of the financial and economic crisis in Europe. *European Journal of Political Research*, 55(2), 203-224.

Heyne, L., & Manucci, L. (2021). Who votes for the populist radical right in Portugal and Spain?. *LSE European Politics and Policy (EUROPP) blog*.

Heywood, P. (1987). Mirror-images: The PCE and PSOE in the transition to democracy in Spain. *West European Politics*, 10(2), 193-210.

Chilcote, R. H. (2012). *The Portuguese revolution: State and class in the transition to democracy*. Rowman & Littlefield.

Ishiyama, T. J. (2002). Party Organization and the Political Success of the Communist Successor Parties. *Social Science Quarterly*, Volume 82(4), 844-864. Dostupné z: <https://olemiss.edu/courses/pol628/ishiyama01.pdf>

Kennedy, P. (2015). The PSOE in opposition, 1996–2004. In *The Spanish Socialist Party and the modernisation of Spain* (pp. 153-165). Manchester University Press.

Kennedy, P. (2017). The Spanish Socialist Workers' Party: continuity, innovation and renewal. In *In search of SOCIAL DEMOCRACY* (pp. 93-111). Manchester University Press.

Laclau, E. (2005). Populism: What's in a Name. *Populism and the Mirror of Democracy*, 103-114.

Ladrech, R., & Marlière, P. (Eds.). (1999). *Social Democratic parties in the European Union: History, organization, policies*. St. Martin's Press.

Lago, M. (2006). Turning the page: crisis and transformation of the Spanish Socialist Party. *South European Society & Politics*, 11(3-4), 419-437.

Lisi, M. (2021). Labour and left-wing parties' programmatic orientations: salience, valence and the impact of the Great Recession. *European Politics and Society*, 1-19.

Lisi, M., Llamazares, I., & Tsakatika, M. (2019). Economic crisis and the variety of populist response: evidence from Greece, Portugal and Spain. *West European Politics*, 42(6), 1284-1309.

Lobo, M. C., & Magalhães, P. C. (2001). From 'Third Wave' to 'Third Way': Europe and the Portuguese Socialists (1975–1999). *Journal of Southern Europe and the Balkans*, 3(1), 25-35.

Magone, J. M. (2005). The internationalization of the Portuguese socialist party, 1973–2003. *Perspectives on European Politics and Society*, 6(3), 491-516.

Mainwaring, B. E. N., & McGraw, S. (2019). How catchall parties compete ideologically: Beyond party typologies. *European Journal of Political Research*, 58(2), 676-696.

McCrone, D., & Keating, M. (2015). Social democracy in crisis: Outlining the trends in western Europe. *The Crisis of Social Democracy in Europe*, 30.

Meret, S., & Siim, B. (2013). Multiculturalism, right-wing populism, and the crisis of social democracy. In *The crisis of social democracy in Europe* (pp. 125-139). Edinburgh University Press.

Nijhuis, D. O. (2019). Stephanie L. Mudge Leftism Reinvented. Western Parties from from Socialism to Neoliberalism. Harvard University Press, Cambridge (MA) 2018. 560 pp. *International Review of Social History*, 64(2), 334-336

Partido Socialista Portugal. FAZER AINDA MAIS E MELHOR. (2019). Dostupné z: <https://manifesto-project.wzb.eu/>

Partido Socialista Portugal. „DEFENDER PORTUGAL, CONSTRUIR O FUTURO“. (2011). Dostupné z: <https://manifesto-project.wzb.eu/>

PSOE. PROGRAMA ELECTORAL. ELECCIONES GENERALES. (2011). Dostupné z: <https://manifesto-project.wzb.eu/>

PSOE. HAZ QUE PASE. VOTA PSOE. (2019). Dostupné z: <https://manifesto-project.wzb.eu/>

Preston, P. (1988). The decline and resurgence of the Spanish Socialist Party during the Franco regime. *European History Quarterly*, 18(2), 207-224.

Riff, D., Lacy, S., & Fico, F. (2014). *Analyzing media messages: Using quantitative content analysis in research*. Routledge.

Rothstein, B., & Steinmo, S. (2013). Social democracy in crisis? What crisis?. *The crisis of social democracy in Europe*, 87-106.

Rovny, J. (2013). Where do radical right parties stand? Position blurring in multidimensional competition. *European Political Science Review*, 5(1), 1-26.

Royo, S. (2009). Reforms betrayed? Zapatero and continuities in economic policy. *South European Society and Politics*, 14(4), 435-451.

Teperoglou, E., & Tsatsanis, E. (2014). Dealignment, de-legitimation and the implosion of the two-party system in Greece: the earthquake election of 6 May 2012. *Journal of Elections, Public Opinion & Parties*, 24(2), 222-242

Van Biezen, I. (1998). Building party organisations and the relevance of past models: The communist and socialist parties in Spain and Portugal. *West European Politics*, 21(2), 32-62.

Venugopal, R. (2015). Neoliberalism as concept. *Economy and society*, 44(2), 165-187.

Weber, R. P. (1990). *Basic content analysis* (Vol. 49). Sage.

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Transformace socialistických stran ve Španělsku a v Portugalsku ve stínu ekonomické krize

Název práce v angličtině: Transformation of Socialist Parties in Spain and Portugal in the Shadow of Economic Crisis

Vypracovala: Bc. Kristýna Bányácská

Vedoucí práce: Doc. Petra Guasti, M.A., Ph.D. et Ph.D.

Studijní program: Politologie

Semestr zadání: LS 2021/2022

Akademický rok podání: 2021/2022

Předpokládaný termín dokončení: LS 2022/2023

Typ práce: diplomová

Stručná charakteristika tématu:

Po roce 2008 dochází k největší celosvětové ekonomické krizi od roku 1928. V té době rovněž kulminuje krize socialistických a sociálně demokratických politických stran (Lisi, 2021). Ideologie socialistických a sociálně demokratických stran se již dlouhodobě posouvá k politickému "středu" – uchylují se k ekonomickému neoliberalismu - toto fungovalo pouze krátkodobě, což lze vidět i na příkladu Třetí cesty Tonyho Blaira, na Nových demokratech Billa Clintona v USA, nebo na SPD Gerharda Schrödera. Tento posun se ukázal být důležitým momentem pro transformaci socialistických a sociálně-demokratických subjektů (Berman, Snegovaya, 2019:8).

Jakmile se ukázaly důsledky vzestupu neoliberálního konsensu a později i důsledky ekonomické krize, mnoho voličů se rozhodlo, že už není důvod levici volit. Levice se posunula ekonomicky do středu a tím pádem ztrácela hlavně v oblasti řešení ekonomické problematiky a soustředí se více na sociální problematiku, tedy „identity politics“. Převládá narativ, že právě kvůli zaměření se na problematiku sociální a ne tu ekonomickou, sociální demokracie a socialistické strany zažívají úpadek (Berman, Snegovaya in Abou-Chadi, Mitterengger, Mudde, 2021:22).

Levicové strany však mohly na tuto krizi zareagovat a obnovit svou „levicovost“ a zareagovat efektivně na důsledky ekonomické krize tím, že znovu se budou pevně zabývat ekonomickými problémy, nežli sociálními a kulturními problémy. Populistické strany jsou totiž spojeny zejména v oblasti sociální a kulturní (Berman, Snegovaya, 2019:11). Pokud se však jedná o ekonomické názory, populističtí voliči jsou většinou rozděleni a proto je spíše v zájmu populistických stran si ponechat témata sociální a kulturní, nežli témata ekonomická (Berman, Snegovaya, 2019:17). V této oblasti své postoje spíše zamlžují a levicovým subjektům zde vzniká možnost uchýlit se zpět k ekonomickým tématům.

Jaká je tedy budoucnost levice? Může vzniknout nová levice, která bude apelovat opět více na ekonomickou problematiku a bude prosazovat konzistentně svůj levicový ekonomický program? Je možné, že se tradiční levicové strany transformují a budou schopné reagovat na nové výzvy? Navzdory dnes převládajícímu názoru, že levice upadá, tato práce si klade za cíl ukázat na možnosti transformace levicových stran. Stejně tak jako byl ekonomický posun hlavním faktorem zániku levice, může to být posun zpět doleva v oblasti ekonomické a poukázání na rozdíly mezi levicí a pravicí v ekonomických otázkách, který povede k transformaci a postupnému re-etablování levice.

Výzkumné otázky:

Jak a do jaké míry ovlivnil posun k ekonomickému středu socialistické strany v Portugalsku a ve Španělsku? Jak se tyto strany adaptovaly na krizi vyvolanou tímto posunem a na příliv populistických stran? Byla tato adaptace úspěšná a soustředily se tyto strany spíše na sociální a kulturní problematiku nebo využily možnosti se znovu soustředit na problematiku ekonomickou?

Metodologie výzkumu:

V této práci budou zkoumány stranické dokumenty (především volební programy) socialistických stran v Portugalsku (PS – *Partido Socialista*) a ve Španělsku (PSOE – *Partido Socialista Obrero Español*), přičemž bude kladen důraz na rozlišování mezi sociálními, kulturními otázkami a ekonomickými otázkami. Metoda výběru je most similar case design – jedná se o země s podobnou historickou zkušeností s pravicovým autoritářským režimem, demokratizací a vstupem do EU. Obě tyto strany jsou vybrány k výzkumu z toho důvodu, že jsou si ideologicky velmi blízké a zaznamenaly podobnou míru úspěšnosti v poslední dekádě. PS a PSOE mají podobnou historii, obě tyto strany působily v disentu, také se nachází

v západní Evropě, a v obou zemích, kde tyto strany působí, mají zkušenost s diktaturou. V této práci bude použita kvantitativní obsahová analýza, která je založena na manuálním kódování stranických dokumentů (Weber, 1990; Riff, Lacy, Fico, 2014) a využití dat z Manifesto Project Database. Touto metodou bude možné identifikovat, jakou důležitost přikládají strany PS a PSOE sociálním a ekonomickým problémům a zda toto mělo vliv na úspěšnost dané politické strany ve volbách v období po ekonomické krizi po roce 2008.

Předpokládaná struktura práce:

Úvod (cíle práce, základní charakteristika tématu)

1. Teoretická část

1.1. Historický vývoj socialistických stran ve Španělsku a v Portugalsku

1.2. Ekonomická krize a její dopad na socialistické strany

1.3. *Winner and loser effect* – vliv posunu socialistických stran k ekonomickému neoliberalismu na politický úspěch socialistických stran

2. Metodologická část (metoda výběru, popis dat, operacionalizace)

3. Analytická část

3.1. Španělsko

3.2. Portugalsko

3.3. Srovnání

Závěr

Literatura

Přehled základní literatury:

Berman, S. (2006). *The primacy of politics: Social democracy and the making of Europe's twentieth century*. Cambridge University Press.

Berman, S., & Snegovaya, M. (2019). Populism and the Decline of Social Democracy. *Journal of Democracy* 30(3), 5-19.

Bremer, B. (2018). The missing left? Economic crisis and the programmatic response of social democratic parties in Europe. *Party Politics*, 24(1), 23-38.

Carreira da Silva, F., & Salgado, S. (2018). Why no populism in Portugal?. *Changing societies: legacies and challenges. Vol. 2. Citizenship in crisis*, 249-268.

Casal Bertoa, F. (2019). The calm before the storm: explaining the institutionalization of Southern European party systems before the great recession. *European Politics and Society*, 20(5), 567-590.

Freire, A. (2021). Left-wing governmental alliance in Portugal, 2015-2019: A way of renewing and rejuvenating social democracy?. *Brazilian Political Science Review*, 15.

Green-Pedersen, C. (2007). The growing importance of issue competition: The changing nature of party competition in Western Europe. *Political Studies*, 55(3), 607-628.

Harteveld, E. (2016). Winning the 'losers' but losing the 'winners'? The electoral consequences of the radical right moving to the economic left. *Electoral Studies*, 44, 225-234.

Heyne, L., & Manucci, L. (2021). Who votes for the populist radical right in Portugal and Spain?. *LSE European Politics and Policy (EUROPP) blog*.

Lisi, M. (2021). Labour and left-wing parties' programmatic orientations: salience, valence and the impact of the Great Recession. *European Politics and Society*, 1-19.

Lisi, M., Llamazares, I., & Tsakatika, M. (2019). Economic crisis and the variety of populist response: evidence from Greece, Portugal, and Spain. *West European Politics*, 42(6), 1284-1309.

McCrone, D., & Keating, M. (2015). Social democracy in crisis: Outlining the trends in western Europe. *The Crisis of Social Democracy in Europe*, 30.

Meret, S., & Siim, B. (2013). Multiculturalism, right-wing populism, and the crisis of social democracy. In *The crisis of social democracy in Europe* (pp. 125-139). Edinburgh University Press.

Nijhuis, D. O. (2019). Stephanie L. Mudge Leftism Reinvented. Western Parties from Socialism to Neoliberalism. Harvard University Press, Cambridge (MA) 2018. 560 pp. *International Review of Social History*, 64(2), 334-336.

Riff, D., Lacy, S., & Fico, F. (2014). *Analyzing media messages: Using quantitative content analysis in research*. Routledge.

Rothstein, B., & Steinmo, S. (2013). Social democracy in crisis? What crisis?. *The crisis of social democracy in Europe*, 87-106.

Rovny, J. (2013). Where do radical right parties stand? Position blurring in multidimensional competition. *European Political Science Review*, 5(1), 1-26.

Weber, R. P. (1990). *Basic content analysis* (Vol. 49). Sage.

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1: Vývoj volebních výsledků strany PSOE v období 2008-2019 (graf)
- Příloha č. 2: Vývoj volebních výsledků strany PS v období 2008-2022 (graf)
- Příloha č. 3: Subkategorie sedmi tematických oblastí – rozdělení (tabulka)
- Příloha č. 4: Zastoupení tematických oblastí - volební program PSOE z roku 2011 (tabulka)
- Příloha č. 5: Tematické oblasti – volební program PSOE z roku 2011 (graf)
- Příloha č. 6: Subkategorie tematické oblasti – 500 - Blahobyt a kvalita života (tabulka)
- Příloha č. 7: Subkategorie tematické oblasti – 400 – Ekonomika (tabulka)
- Příloha č. 8: Subkategorie tematické oblasti – 700 - Společenské skupiny (tabulka)
- Příloha č. 9: Zastoupení tematických oblastí ve volebním programu – PSOE 2019 (tabulka)
- Příloha č. 10: Tematické oblasti volebního programu PSOE – 2019 (graf)
- Příloha č. 11: Subkategorie tematické oblasti – 400 – Ekonomika (tabulka)
- Příloha č. 12: Subkategorie tematické oblasti – 500 – Blahobyt a kvalita života (tabulka)
- Příloha č. 13: Subkategorie tematické oblasti 100 – Zahraniční vztahy (tabulka)
- Příloha č. 14: Zastoupení tematických oblastí ve volebním programu PS – 2011 (tabulka)
- Příloha č. 15: Tematické oblasti zastoupeny ve volebním programu PS z roku 2011 (graf)
- Příloha č. 16: Subkategorie tematické oblasti 400 – Ekonomika (tabulka)
- Příloha č. 17: Subkategorie tematické oblasti 500 – Blahobyt a kvalita života (tabulka)
- Příloha č. 18: Subkategorie tematické oblasti 300 – Politické systémy (tabulka)
- Příloha č. 19: Zastoupení tematických oblastí ve volebním programu PS z roku 2019 (tabulka)
- Příloha č. 20: Tematické oblasti zastoupeny ve volebním programu PS v roce 2019 (graf)
- Příloha č. 21: Subkategorie tematické oblasti 400 – Ekonomika (tabulka)
- Příloha č. 22: Subkategorie tematické oblasti – 500 – Blahobyt a kvalita života (tabulka)
- Příloha č. 23: Subkategorie tematické oblasti – 700 – Společenské skupiny (tabulka)
- Příloha č. 24: Tematické oblasti – srovnání PSOE volebních programů (tabulka)
- Příloha č. 25: Tematické oblasti – srovnání PSOE volebních programů (tabulka)
- Příloha č. 26: Zastoupení tematických oblastí – souhrn (tabulka)
- Příloha č. 27: Počet mandátů pro PS v období od 2009 do 2022 (graf)
- Příloha č. 28: Počet mandátů pro PSOE v období od 2011 do 2019 (graf)
- Příloha č. 29: Tematické oblasti – součet jednotek obsahové analýzy PSOE, PS (tabulka)
- Příloha č. 30: Tematické oblasti sečteny – PS a PSOE (graf)